

GHENDTSCHÉ TYDINGHEN

**Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring
Gent V.Z.W.**

23e jaargang nr. 1

15 januari 1994

Stichter : G. Hebbelynck †

Voorzitter : H. Collumbien

Onder-Voorzitter en Penningmeester : A. Verbeke

Secretaris : R. Van Geluwe, Maïsstraat 235, 9000 Gent

Archief en ruildienst : Mevr. A. Eggermont, Maïsstraat 235, 9000 Gent

Redactie-Adres : Lijnmolenstraat 149, 9040 Sint-Amandsberg - Gent

Administratie : Koggestraat 14 - 9000 Gent

Postrekening : 000-105.04.73-60, Heemkundige en Historische Kring Gent,
9000 Gent

Lidgeld : 400 fr. per jaar. Steunende leden : 600 fr. per jaar. Beschermleden :
1000 fr. per jaar. Buitenland : 100 fr. extra voor portkosten

INHOUD

- Broeder Ebergist De Deyne (1887-1943): Een levensschets	2
- Inventaire Archéologique: Monumentale Ingangspoort	11
- Herinneringen aan het 1e Artillerieregiment in 1937-1938 (Vervolg)	13
- Gentse Memoriedagen: 4, 5 en 6 januari	21
- De Gentse Burgerlijke Wacht. 1814-1914. (Vervolg)	23
- Gensche Woorden en Uitdrökkijngé. Deel XV	46
- Oudheidkundige Kroniek: De Geschiedenis van een schilderij van
Sint-Baafskerk	50
- Bibliografie	52
- Vraag en Antwoord	53
- Lezers schrijven ons	55
- Gênsche Prâot	57
- Oud Gent	58
- Dit bestaat niet meer	59

Bibliotheek en wekelijkse bijeenkomsten : in het Documentatiecentrum voor
Streekgeschiedenis, Convent Engelbertus, Groot Begijnhof, huis nr. 46, Sint-
Amandsberg : elke zondag van 10 tot 12 uur (uitgenomen op feestdagen);
Gesloten in juli en augustus. Bibliothecaresse : Mevr. A. Eggermont.

Verantwoordelijke uitgever: Hugo Collumbien, Lijnmolenstraat 149, 9040
Sint-Amandsberg - Gent.

BROEDER EBERGIST DE DEYNE (1887-1943): EEN LEVENSSCHETS

Wanneer we een levensschets moeten maken van iemand die we persoonlijk niet gekend hebben, dan dienen we terug te vallen op mondelinge en schriftelijke bronnen. Gelukkig bestaan deze over de figuur van Broeder Ebergist, en konden we te rade gaan bij medebroeders die hem hebben gekend en met hem hebben geleefd. Tevens zijn er de studies van Br. Marcel Van Walleghem, de beschrijvingen van Br. Maximinus Van Meerbeeck en van Br. Warner de Beuckelaer, de in memoriams welke in verschillende tijdschriften verschenen en de getuigenissen van de toenmalige overste en rector van het St.-Jozefinstituut te Gent. Voor ons ligt ook zijn geesteskind "*L'éducation sensorielle chez les enfants anormaux*" dat hij in 1922 uitgaf op uitdrukkelijke vraag van zijn oversten en waarin hij zeer zorgvuldig de opvoedingsmethode welke de Broeders van Liefde bij hun zorg voor de zwakzinnigen ontwikkelden beschrijft.

Br. Ebergist De Deyne (1887-1943).

1. Zijn jeugd en vorming

Gustaaf De Deyne werd op 19 mei 1887 te Brugge geboren als vijfde in de rij van zes kinderen in het gezin van Juliaan Bernard De Deyne en Sofia Leroy. Juliaan was een smid, terwijl Sofia naast haar huishouden zoals vele Brugse vrouwen in die tijd kant kloste. Reeds vroeg werd Gustaaf geconfronteerd met lijden en dood: vier jaar oud moest hij het overlijden meemaken van zijn zus Maria, een jaar nadien van zijn jonger broertje en in 1895 overleed zijn vader op slechts 49-jarige leeftijd. De oudste zoon zorgde verder voor het gezin, zodat de schoolse opleiding van Gustaaf en de andere kinderen kon verder gaan. De lagere school doorliep Gustaaf bij de Broeders van Liefde in het "*Slachthuis*", een wat eigenaardige naam voor een school. Daar bleek hij een middelmatige student te zijn, die zijn uitslagen moest halen met goed te studeren, wat hij dan ook deed. Reeds in deze periode viel zijn persoonlijkheid op: eerder stil en bedeesd in de gewone omgang, maar zeer uitbundig bij sport en spel. Zoals het toen de gewoonte was, werden de leerlingen in het zesde leerjaar reeds uitgenodigd na te denken over hun toekomst en gevraagd of ze er niet aan dachten om broeder te worden. Gustaaf beantwoordde deze vraag positief en trok na de lagere school naar het St.-Willibrordinstituut te Temse waar een juvenaat was ingericht. Uit die tijd is ons een foto bekend waar hij tezamen met Edward Poppe aan de oevers van de Schelde onder de begeleiding van Broeder Sylverius tekenles krijgt. Van Edward Poppe weten we dat deze daarin zeer vaardig was en later op de stedelijke academie verdere scholing zou volgen. Gustaaf zal later Edward Poppe nog ontmoeten, wanneer deze laatste als onderpastoor in de St.-Coletaparochie regelmatig het toenmalige St.-Jozefinstituut aan de Stropkaai zou bezoeken, waar Gustaaf les gaf bij de zwakzinnigen.

In september 1902 werd Gustaaf leerling aan de normaalschool van de Broeders van Liefde te Gent, en daar was hij een voorbeeld van stille werkkraft, opgeruimdheid en dienstvaardigheid. Zijn slogan was: geen tijd verliezen, hetgeen zowat een constante werd in zijn verder leven als religieus en als opvoeder. In 1905 werd hij alweer geteisterd door een sterfgeval, ditmaal zijn moeder die op 61-jarige leeftijd overleed. In dit jaar moest hij ook tot een beslissing komen om de ingeslagen weg naar het kloosterleven al dan niet verder te zetten. Het werd opnieuw een ja en op 19 maart 1906 ontving hij onder de naam Ebergist het kloosterkleed. Als Broeder Ebergist sprak hij het jaar nadien op 8 september zijn eerste kloostergeloften uit en werd meteen benoemd in het St.-Jozefinstituut om er les te geven aan de zwakzinnigen, zoals men deze kinderen toen noemde. Het verdient vermelding dat in deze periode geen onderscheid werd gemaakt tussen de zogenaamde opvoedbaren en niet-opvoedbaren, en dat het slechts in 1930 zal zijn dat bij de opening van het nieuwe St.-Jozefinstituut te Zwijnaarde een scheiding werd gemaakt tussen deze twee groepen. De ervaring bij de

mentaal gehandicapten behoorde tot het opleidingsschema van de broeders en kaderde in het zogenaamde tweede noviciaatsjaar. Voor Br. Ebergist werd het de richting voor zijn verder leven, dat onafscheidelijk werd verbonden aan het St.-Jozefinstituut en zijn bewoners. Ondertussen behaalde hij ook via de centrale examencommissie in 1908 het diploma van ziekenverpleger en volgde hij, in opdracht van zijn kloosteroverheid, de cursus van tropische geneeskunde te Brussel waarvan hij in 1910 het diploma behaalde met onderscheiding. Deze cursus werd gevolgd door de broeders als voorbereiding op hun afreis naar de ontwikkelingslanden.

Voor Br. Ebergist was het eerder een toeval geweest dat hij deze studies kon volgen omwille van een open plaats, die was voorbehouden voor de Broeders van Liefde en waarvoor geen kandidaat-missionaris beschikbaar was. Als we in zijn curriculum de studies die hij later nog volgde even overlopen, dan dienen we zeker de cursussen aan het Hoger Instituut voor Opvoedkunde te Gent te vermelden dat in 1927 werd opgericht en waarvan Br. Ebergist één van de eerste studenten was en de leergang over beroeps-oriëntering die door Prof. Koetsier aan de Rijksuniversiteit te Gent werd ingericht vanaf 1941.

Globaal kunnen we stellen dat Broeder Ebergist alle gelegenheden die hij kreeg om te studeren ten volle meenam en dat hij vooral door zelfstudie en praktijkgerichte ervaring een echte specialist werd in het werk dat hem was opgedragen.

2. Zijn ervaring en werk bij de zwakzinnigen

Het St.-Jozefinstituut te Gent, opgericht in 1901, verkeerde in de periode dat Br. Ebergist er als jonge broeder startte, in een echte explosie en werd overal geprezen als het modelinstituut voor de opvoeding van zwakzinnigen. De ervaring die de Broeders van Liefde doorheen de jaren hadden uitgebouwd in hun intensief bezig zijn om het lot van de zwakzinnigen te verbeteren, resulteerde in een vrij unieke opvoedingsmethode en de ontwikkeling van een gans arsenaal aan opvoedkundig materiaal. Prominenten uit de opvoedingswereld, zowel Belgen als buitenlanders, kwamen er geregeld op bezoek en schreven artikelen over het instituut. In een dergelijke sfeer moet het voor Br. Ebergist enorm stimulerend geweest zijn om zich verder te bekwamen en voort te bouwen aan hetgeen de Broeders tot dan toe hadden ontwikkeld. De woorden van lof door Minister Beyer die in 1912 op bezoek kwam, zullen zoet in de oren van vele broeders geklonken hebben, niet in het minst bij Br. Ebergist. Met een aantal medebroeders zette hij zich aan het experimenteren om het opvoedkundig materiaal aan te vullen en te verbeteren. Broeder Neon van het Doofstommeninstituut aan de Rooigemlaan werd voor hem een echte strijdmakker met wie hij het materiaal uittestte, nieuwe bevindingen besprak en evalueerde. In zijn eigen nota's zal hij

schrijven dat het vooral in deze beginperiode is dat de uitgebreide verzameling speciale leermiddelen tot stand kwam. Pas in 1922 zal het belangrijke werk "*L'éducation sensorielle chez les enfants anormaux*" verschijnen dat Br. Ebergist samenstelde in opdracht van de oversten van de congregatie, wellicht als antwoord op de vraag van velen en tegelijk als bewijs naar de toekomst toe om mogelijk plagiaat te voorkomen. In 1909 had de Italiaanse pedagoge Maria Montessori reeds haar basiswerk "*Il Metodo della pedagogia scientifica*" uitgegeven, waarin leermiddelen met grote gelijkenis met deze van de Broeders van Liefde werden beschreven. De bewering dat Montessori inderdaad in Gent het materiaal was komen bestuderen om het zelf in haar studie te verwerken zal nooit volledig kunnen gestaafd worden maar is, omwille van de opvallende gelijkenissen, ook niet denkbeeldig. Naast de publikatie van "*L'Education sensorielle*" ontwikkelde Br. Ebergist vele artikelen in diverse opvoedkundige tijdschriften waaronder in de "*Revue belge de Pédagogie*", in het "*Vlaams Opvoedkundig tijdschrift*", in het Nederlands "*Tijdschrift voor Rooms-Katholiek Buitengewoon Onderwijs*" en in het gelijkaardig Vlaams "*Katholiek Tijdschrift voor Buitengewoon Onderwijs*". Bij het overlijden van Br. Alfred in 1918 zal Br. Ebergist de leergang biologie en ziekenverpleging overnemen in de toenmalige "*School voor Krankzinnigenverplegers*" van de Broeders van Liefde en er ten behoeve van de broeders-studenten een aangepaste cursus uitwerken. Bij deze opdracht kwam hij in nauw contact met Dr. van de Calseyde, met wie hij echt bevriend werd en van wie hij heel veel leerde op het medisch vlak. Tezamen zullen ze nog autopsies verrichten om de oorzaak van mentale afwijkingen te bestuderen.

Vanaf 1 september 1919 werd Br. Ebergist benoemd tot directeur van het instituut en moest hij zijn klas ruilen voor het directiekantoor. Blijkbaar moet dit kantoor indruk hebben gemaakt, want verschillende getuigen spreken van de vele foto's van kinderen met allerlei afwijkingen die er ophingen. Br. Ebergist maakte zelf veel foto's, alhoewel dit zeker niet zijn sterkste kant was, maar probeerde daarmee zijn wetenschappelijk werk te ondersteunen.

Vanwege zijn grote toewijding en deskundigheid werd hij een veel gevraagd lesgever en werd hij een vaste medewerker van de "*Leergangen voor opleiding van leerkrachten voor het Buitengewoon Onderwijs*", welke in 1924 te Gent werden opgericht, aan de "*Rooms-Katholieke Leergangen*" te Tilburg vanaf 1929 en aan de "*Hogere Instituten voor Opvoedkunde*" te Gent en te Antwerpen waar hij vanaf 1933 eveneens les gaf.

Daarnaast werd hij een geregelde spreker op congressen en cursussen en was hij de sympathieke gastheer voor de vele bezoekers die hij uitgebreid kon onderhouden tijdens zijn wandelingen doorheen het instituut.

Wanneer de congregatie liet weten dat ze bereid was een nieuw instituut te

bouwen voor de licht mentaal gehandicapten, ging de droom van Br. Ebergist in vervulling en kon hij zich uitleven in de realisatie van een aangepaste omkadering waar zijn opvoedingsmethode ten volle tot haar recht zou komen. In 1930 kon hij zijn "vliegtuig" - want zo noemde hij het instituut waarvan de plattegrond wel enige gelijkenis vertoonde met een vliegtuig - innemen en er 13 jaar het beste van zichzelf geven in de verdere uitbouw van het buitengewoon onderwijs en de opvoeding van de licht mentaal gehandicapten wier toekomst hem bijzonder ter harte ging. Gans de methode was erop gericht de kinderen voor te bereiden op het aanleren van een aangepaste stiel om hun zo een plaats te kunnen geven in de maatschappij. Dat hij daarin slaagde getuigden de vele oud-leerlingen die hij geregeld mocht ontmoeten en die hem blijvende dank verschuldigd waren.

3. Broeder Ebergist van binnenuit

Teneinde de figuur van Broeder Ebergist beter te leren kennen, willen we proberen aan de hand van getuigenissen, uitspraken en anecdoten enige facetten van zijn persoonlijkheid weer te geven. Zijn fysionomie wordt treffend beschreven door Br. Maximinus Van Meerbeeck die als kunstschilder gewoon was zijn objecten grondig te observeren: "*Br. Ebergist was een echt El Greco-type: een mager man van middelbare leeftijd, een brede schedel net als zijn stadsgenoot Guido Gezelle*". Het Gezelle-sonnet van P. van Langendonck: "*Zwaar peinzend hoofd met eeuwigheid omtogen*", kon voor Br. Ebergist zijn geschreven.

Onder het hoge voorhoofd, de donkere, wonderbare glans van zijn diepliggende ogen, die U verbaasd en onderzoekend tegelijk aankeken. Was zijn blik fel, zijn stem was warm. Een kloek-ingeplante neus, een brede doch fijngesneden mond met dunne lippen. Getaande gelaatskleur. Een ascetische profetenfiguur, en toch kwiek, - men denke aan de turnoefeningen die hij leidde, - bijzonder beweeglijk was hij als hij een toneelstuk regisseerde. Vlugges doch beheerste gang. Al bij al een vriendelijke verschijning als was hij dan ook karig met woorden."

Broeder Ebergist werd door velen beschreven als een man van tegenstellingen: stil en timide, zich graag terugtrekkend en onopvallend aanwezig, de eenzaamheid opzoekend om te kunnen studeren en na te denken over het werk, en tegelijk een leidersfiguur die wist wat hij wou, koppig en vastberaden in het uitvoeren van zijn plannen. Wanneer zijn gelaatsuitdrukking een eerder melancholische trek had, was de vreugde één van de fundamentele elementen van zijn bestaan hetgeen zich uitte in zijn zin voor fijne humor. Man van weinig woorden, die blijkbaar moeilijk op dreef kwam, maar dan in het volle vuur van zijn betoog een enorm enthousiasme kon uitstralen. Hij sprak in korte zinnen, gaf beknopte verklaringen en beheerste een gevatte stijl. Wanneer hij in het Frans kon spreken, waren zijn zinnen vlotter en zelfs

speelser en pittiger; wellicht speelde zijn Franstalige opvoeding hierin een rol.

Zijn woekeren met de tijd was gekend: heel zijn dag was gepland, steeds had hij nog een tekst voor te bereiden en was hij bezig om een instrument bij te werken, en toch maakte hij onmiddellijk tijd wanneer iemand op hem een beroep deed of geheel onverwachts aan zijn deur klopte. Een aantal activiteiten waarbij hij contact met de jongens kon houden, behield hij als zijn voorrecht: iedere avond was hij een half uur aanwezig in de avondstudie bij de jongens van de vakschool, om de week deed hij een bewaking op de slaapzaal en was hij aanwezig bij de biecht. Hij hielp bij de voorbereidingen tot de eerste communie en leidde zelf de kajottersafdeling, en ook de turnlessen bleef hij geven als verderzetting van de turnfeesten die hij de eerste jaren geregeld organiseerde op de Stropkaai. 's Avonds vond hij nog de tijd om toneelstukken te regisseren, hetgeen een enorme inspanning vroeg met soms maar een zeer gering resultaat. Zijn leven was zijn werk, zonder slaaf te zijn van het werk dat steeds ondergeschikt bleef aan de doelstelling van zijn leven, nl. het lot van de zwakzinnigen in al hun levensomstandigheden te verbeteren en dit vanuit de spiritualiteit van de Broeders van Liefde. In zijn rondleidingen die hij gaf aan de vele bezoekers aan het instituut, kwam steeds deze grondhouding ter sprake, en merkte hij geregeld op dat de methode slechts het middel was om de opvoeding te verstevigen.

Als leider was hij eerder bedeesd als had hij schrik om een opmerking te moeten maken. Zijn bezoeken aan de klassen en de leefgroepen verliepen dikwijls geruisloos, als wou hij de lesgevers en opvoeders niet storen. Indien er toch iets moest gezegd worden, dan deed hij het, correct en in niet mis te verstane woorden, maar tegelijk open voor een wederwoord, een antwoord op een vraag, met een verontschuldiging gereed als het ging om een verwijt over een andere broeder. Hij kon zijn medebroeders aanmoedigen, stimuleren tot team-work bij het verder ontwikkelen van de opvoedkundige methode. Wanneer hij zijn "*Education sensorielle*" voorstelde, benoemde hij dit steeds als het resultaat van de jarenlange samenwerking van vele broeders in het St.-Jozefinstituut en weigerde hij dit aan eigen verdienste toe te schrijven. In een in memoriam in het "*Tijdschrift voor Rooms-Katholiek Buitengewoon Lager Onderwijs*" wordt deze kentering zeer goed weergegeven door zijn collega-vriend Christ die Br. Ebergist het volgende doet zeggen: "*Gij gaat mij niet meer in de hoogte steken: dat is heel en al verkeerd. Gij moogt niet vergeten, dat onze congregatie al sedert 1853 is begonnen met meer bijzondere zorg te besteden aan de opvoeding van het zwakzinnige kind; dat Vader Amedeus en Vader Philemon, Vader Theodose als hoofdbestuursleden veel groter invloed dan ik hebben uitgeoefend op de verbetering en uitbreiding van dit onderwijs en de opvoeding; dat in vele onzer huizen in België*

en elders een traditie daaromtrent is gegroeid, gedragen en voortgezet door talloze medebroeders en 't zou heel onjuist zijn mijn persoontje in het middelpunt te plaatsen." Met een dergelijke leider is het goed samen te werken, al was hij toch voor zijn tijd eerder uitzonderlijk te noemen in vergelijking met de toenmalig nogal paternalistische opvatting over het leiderschap.

Zijn grootste eigenschap was wel die nederigheid en eenvoud, waarvoor hij door zovelen gewaardeerd en zelfs geëerd werd: het is vooral deze eigenschap die steeds opnieuw vermeld wordt in de vele in memoriams die geschreven werden bij zijn dood. Een broeder herinnert zich nog hoe hij voor een aankondigd bezoek het niet beneden zijn waardigheid achtte om zelf de vensterbanken in de gang proper te maken.

Dokter Dellaert drukte het als volgt uit: *"Zoals geen heeft hij bewezen, dat de ware grootheid slechts bereikbaar is langs de totale onthechting van zich zelf, en algehele zelfovergave aan een verheven taak. Hadden wij hem dat mondeling kunnen zeggen, dan hadden wij hem fijntjes zien monkelen, met die harmonische mengeling van inwendige tevredenheid en helderziende inschikkelijkheid voor de uiterlijke pleegvormen; en wjl hij naar een boek zou gegrepen hebben om ons iets merkwaardigs te tonen zou hij, vluchtig en wat verlegen, maar tegelijk doodernstig gezegd hebben "elk mijner medebroeders verdient zo een groot man genoemd te worden". Niet alleen christelijke eenvoud en menselijke geestdrift verhieven U tot een uitzonderlijke hoogte; U waart steeds natuurlijk, voorkomend, behulpzaam, opgewekt, gelijk aan U zelf, zo vanzelfsprekend en doorleefd deugdzaam, zo ongedwongen en toch consequent, dat wij ons, nu dat alles zo wordt overwogen, durven afvragen of O.L.Heer U geen uitgelezen natuur geschonken had"*.

Heel deze grondhouding werd heel treffend in de laatste maanden van zijn leven, waar ook het geheim van zijn religieuze bezieling als Broeder van Liefde op een bijzondere wijze gestalte kreeg. Reeds jaren had hij maagklachten welke hij geduldig en zonder klagen verdroeg. Eind maart 1943 echter kwam bij een onderzoek door zijn vriend-dokter André De Wulf tot uiting dat hij een tumor had die best onmiddellijk zou worden verwijderd. Dit gebeurde, maar al vlug werd duidelijk dat er geen genezing meer mogelijk was en dat het amper een kwestie van een paar maanden zou worden. Daarvan op de hoogte gebracht vroeg hij om uit het ziekenhuis ontslagen te mogen worden en in het klooster te mogen sterven. Broeder Augustinus kreeg de opdracht hem te verzorgen en kon jaren later getuigen over de dankbaarheid welke Br. Ebergist voortdurend uitdrukte. Heel zijn leven had op de Heer gebouwd en vorm gegeven in een religieuze leefwijze, die getekend was door een stipte vervulling van zijn kloosterlijke verplichtingen, trouw in het dagelijkse gebed, waarbij kruisweg na het ontbijt en geregelde bezoeken aan het H. Sacrament vaste ingrediënten waren en een

schier eindeloze gehoorzaamheid aan zijn oversten. Alhoewel hij zelf directeur was, zou hij nooit een beslissing voor hemzelf genomen hebben zonder de uitdrukkelijke toestemming van zijn overste. Broeder Exupérance, die verschillende jaren overste was, kon getuigen hoe Broeder Ebergist op een bijna kinderlijke manier gehoorzaamde en zelfs de toelating vroeg om de laatste sacramenten te mogen ontvangen. Broeder Jules Cremers was aanwezig bij zijn afsterven op 6 mei 1943 en geeft het volgende relaas: *"Hij stierf als een heilige. Juist voor zijn doodstrijd waakte ik bij hem. Hij vroeg me toen om toch goed te zijn voor de jongens en ze te blijven volgen. Even later zei hij mij wat te willen rusten. Na een tijdje vroeg hij plotseling om vader overste en de broeders te willen verwittigen dat hij sterven ging. En hij, die steeds voor ons allen een voorbeeld was geweest, die ons werkelijk in alles was voorgegaan, hij vroeg ons allen vergiffenis op zo'n natuurlijke en gemeende manier dat allen daarbij diep ontroerd waren. Dan overleed hij, zeer zacht en gelaten"*.

De rector van het St.-Jozefinstituut, E.H. Tack, die hem persoonlijk zeer goed kende, verwoordde het leven van Br. Ebergist in de volgende bewoordingen op het bidprentje:

"Kloosterling was hij voor alles en in alles. Zijn kloosterregel getrouw tot in de kleinste punten, was hij voor ieder een lichtend voorbeeld van stipte regelmatigheid, nederige gehoorzaamheid en stichtende godsvrucht. Begeenadigd met een rotsvast geloof en een sterk Godsvertrouwen, begaafd met een helder verstand en een zachte, doordrijvende wil, stond hij 36 jaar op zijn toegewezen post, om in alle eenvoud, zich iedere dag helemaal te geven aan de hem toevertrouwde leerlingen. Naar de geest van de congregatie en met voorliefde gingen zijn vaderlijke zorgen en innemende goedheid naar de gebrekkigen en minderbedeelden. Wie met hem in aanraking kwam, voelde met de dag zijn eerbiedige bewondering stijgen voor de ernstige wetenschap, doch vooral voor het edel gemoed van de uitstekende kloosterling, die als enige drijfveer tot offervaardige activiteit bezat: zijn grote liefde tot God en de evenmens".

4. Broeder Ebergist in de congregatie van de Broeders van Liefde

Vijftig jaar na zijn overlijden blijft het zinvol een figuur als Broeder Ebergist in herinnering te brengen, enerzijds omwille van de grote inbreng die hij gehad heeft binnen de pedagogie van de gehandicapte medemens, maar nog meer om wat hij als mens en als broeder betekend heeft. De congregatie van de Broeders van Liefde, de sector orthopedagogische zorg en ook het St.-Jozefinstituut te Gent blijven dankbaar om het voorbeeld van toewijding en deskundigheid dat ze via de persoon van Br. Ebergist hebben gekregen als onverwacht geschenk.

Als congregatie kunnen we ons de vraag stellen of Broeder Ebergist in zijn

tijd voldoende werd gewaardeerd. We weten dat er wel wat naijver was bij bepaalde broeders, onder andere bij zijn directe overste, nl. Vader Theodose. Hoe typerend is het niet in een tekst door deze laatste geschreven over de zintuiglijke opvoeding wel zijn eigen bevindingen terug te vinden maar geen woord over Broeder Ebergist. Ook het gebrek aan belangstelling vanwege Vader Theodose moet zeker opgevallen zijn bij Broeder Ebergist. Zijn enig verweer was de aanvaarding zonder maar een woord van ongenoegen te uiten. Tegelijk weten we dat Br. Ebergist wel het volle vertrouwen mocht genieten van de generale oversten, m.n. Vader Amedeus en Vader Philemon en dat hij vooral door zijn medebroeders echt gewaardeerd werd.

Als sector orthopedagogische zorg bij de Broeders van Liefde kunnen we ons vandaag de vraag stellen welke boodschap we van Broeder Ebergist het sterkst mogen meedragen. Het is wellicht zijn radicale keuze voor het welzijn van de mensen met een handicap en zijn echte liefde voor de minsten. Emiel Van Hemeldonck, de bekende Vlaamse schrijver en inspecteur, ontmoette hem slechts éénmaal en hield volgende zin in herinnering tijdens zijn zeer confronterend bezoek als jonge onderwijzer aan de zwaarste afdeling van het St.-Jozefinstituut: "*Het zijn al kinderen Gods. Ze hebben weinig gekregen en moeten veel ontvangen. En dit is het grote geheim: ze tienmaal liever zien dan de anderen...*"

Tenslotte mag het St.-Jozefinstituut te Gent zich gelukkig prijzen een directeur als Broeder Ebergist gekend te hebben. Zijn beeltenis prijkt aan de ingang, en ook de rijke verzameling didactisch materiaal wordt er zorgvuldig bewaard. Dr. Dellaert schreef in zijn in memoriam: "*We kunnen ons Zwijnaarde nog niet voorstellen zonder de levendige Gezellekop van Broeder Ebergist; zijn geest zal er voortleven, en zijn naam zal voor immer gehecht blijven aan het St.-Jozefinstituut, aan de pedagogiek der debielen en verminkten die hij er, op volmaakte wijze, in verwezenlijking bracht.*" Moge zijn dynamisme voortleven in al diegenen die zich vandaag blijven inzetten voor de medemens met een handicap en dit op een geïnspireerde en deskundige wijze.

BIBLIOGRAFIE

- Christ, G.A.E., Broeder Ebergist, directeur van het St.-Jozefinstituut, in *Tijdschrift voor Rooms-Katholiek Buitengewoon Lager Onderwijs*, 1946, nr. 1, p. 1-12.
- De Beuckelaer, Br. Warner, Broeder Ebergist De Deyne, in *Helpende Handen*, 1967, nr. 4, p. 112-115.
- De Deyne, Fr. Ebergist, *L'éducation Sensorielle chez les enfants anormaux*. Gand, Procure des Frères de la Charité, 1922, pp. 256.
- Dellaert, Dr. René, In Memoriam Broeder Ebergist, in *Vlaams Opvoedkundig Tijdschrift*, 1943, p. 257-259.

- Franssen, Br. Exupérance, En hij was voor ons allen een voorbeeld, in *Helpende Handen*, 1956, nr. 4, p. 106-108.
- Stockman, Br. René, *Geen rede mee te rijmen*. Gent, Museum Dr. Guislain, 1989, pp. 239.
- Tack, E.H. Cesar, In Memoriam Broeder Ebergist, in *Ziekenverpleging*, 1944, nr. 117, p. 1-5.
- Tack, E.H. Cesar, Van die ons voorgingen: Broeder Ebergist, in *Deus Caritas Est*, 1948, nr. 5, p. 11-15.
- Van Hemeldonck, Emiel, Terugblik, in *Helpende Handen*, 1956, nr. 3, p. 76-77.
- Van Meerbeeck, Br. Maximinus, Broeder Ebergist, in *Helpende Handen*, 1973, verschillende nummers.
- Van Walleghe, Br. Marcel, Br. Ebergist De Deyne en zijn werk over de zintuiglijke opvoeding bij mentaal gehandicapten: eindpunt of schakel in een evolutie? in *Tijdschrift voor Opvoedkunde*, 1973, nr. 6, p. 415-440.
- Van Walleghe, Br. Marcel, *Ontwikkeling van de basisfuncties bij jonge mentaal gehandicapte kinderen*. Leuven, onuitgegeven doctoraatsverhandeling, 1973, pp. 458.
- Archief Provinciaal Broeders van Liefde, Gent.
- Archief St.-Jozefinstituut te Gent.
- Gesprekken met Broeders van Liefde.

Br. Dr. René STOCKMAN

INVENTAIRE ARCHÉOLOGIQUE - FICHE NR. 217

Op 15 mei 1901 stelde Armand Heins in de rubriek "Burgerlijke Gebouwen - Vrijdagmarkt, nr. 42 - XVIIIe eeuw" in het Frans een fiche op over een

Monumentale Ingangspoort

Deze eiken deur, die merkwaardig is van opbouw en van technische uitvoering, bevat 2 vleugels waaronder één met een deurraam. Zij meet 3,42 m x 2,39 m breedte, het raam 2,13 x 0,94.

Opgericht op drie treden vormt het ensemble van de twee vleugels, onder de boog, een perfecte rechthoek. Ze zijn versierd met een mascaron; de reliëfpanelen waarvan de boorden gesculpteerd zijn worden omkaderd door banden.

Het bovendeeel van de deur, in de vorm van een halve cirkel, opent in twee helften, aangezien het deel uitmaakt van de vleugels die wij komen te beschrijven.

De pilaster van de rechtervleugel wordt bekroond door een mooi beeldje van de Heilige Maagd met het kindje Jezus op de arm. Deze groep is geplaatst op een vooruitstekende console. Elke halve boog vertoont een gevleugeld engelkopje tussen decoratieve oprollingen.

Het Tooghuis op de Vrijdagmarkt. Copyright A.C.L. Foto Nr. 33339.

Heel deze deur, nu beschilderd met olieverf, is ingekaderd in een constructie in blauwe steen, eveneens gekleurd, bestaande uit twee pilasters met centrale sierband en bossages.

De pseudo-corinthische kapitelen die de bekroning vormen zijn verbonden door opgaande sierlijsten die gewelf- en sluitsteen omkaderen. Deze draagt

een cartouche die versierd is met een vrouwenkop en ondersteunt, met twee consoles met voluten, een balkon met moderne borstwering.

Het huis tot dewelke deze deur toegang geeft had vroeger het nr. 47, vandaag is dat 42 geworden. De gevel moet gemoderniseerd geweest zijn op het einde van de XVIIIe eeuw en biedt geen belang.

Maar er zijn veel historische herinneringen aan dit huis verbonden dat het oud *Tooghuis* is. Men vindt er de gedetailleerde geschiedenis van in *Gent* van Mr. Fr. De Potter. Wij beperken er ons toe er aan te herinneren dat het van een van de vensters van de verdieping is dat de Graven van Vlaanderen de eed aflegden de privileges van de stad te zullen behouden.

Cf. Fr. De Potter, *Gent*, VI, pp. 328-335.

HERINNERINGEN AAN HET 1e ARTILLERIE REGIMENT IN 1937-1938 (Vervolg)

Ik zou liegen moest ik zeggen dat ik goed geslapen heb. En ik ben zeker niet de enige die in dit geval is.

De halve slaap waarin ik verkeerde wordt plotseling onderbroken door het geluid van een kamerdeur die geopend wordt en het gebrul: "Opstaan!" Enkele minuten later klinkt het mooi en opgewekt trompetsignaal van het "réveil". Dat is misbruik! Het is nog maar 5u. en we staan al aangekleed in ons linnen uniform.

Het is in rijen van twee dat wij, in een nog lethargische toestand, door de onderofficier van week naar de "lavoir" worden geleid. Nieuwe onaangename ervaring: een grote zaal zonder andere vensters dan enkele hoog geplaatste raampjes die - de spinnewebben bewijzen het - weinig gebruikt worden. Enkele blote elektrische lampen verspreiden een zeer schaars licht. Tegen de muur staan grote zinken gootstenen en een reeks kranen. Er heerst daar een zeer onaangename vochtige koude. Uit de kranen komt er enkel ijskoud water. Ons toilet is natuurlijk vlug gemaakt, het wassen wordt herleid tot een minimum om zo vlug mogelijk uit de koude weg te geraken. In feite is dat goed berekend, op het uurrooster wordt er elders tijd gewonnen die voorzien was voor het wassen.

Niettegenstaande het vroege uur voelt het buiten warm in vergelijking met het waslokaal.

De toiletten? Ik durf er niet van spreken om gevoelige zielen niet te choqueren. Een echt schandaal, een onnoembare vuiligheid, een beschaving die

zich superieur acht onwaardig. Waarom komt de geneesheer van het regiment niet tussen om een einde te stellen aan deze zo onhygiënische toestand?

Wij mogen verder wat orde brengen in onze kledij. Rond 7 uur is er het ontbijt. Het brood is reeds gekend, de margarine smakeloos, de confituur kan er door. De koffie? Een mysterie: wanneer men er melk aan toevoegt verandert hij van kleur als een kameleon, van bruin wordt hij groen.

Na het ontbijt, per rang van twee naar de infirmerie. Het is een grote dag. De dokter gaat ons inenten tegen een hele hoop ziekten, waaronder typhus en tetanos. Per groep van een twaalfstal gaan wij de infirmerie binnen. Wij gaan op een rij staan, het bovenlijf ontbloot. Een infirmier gaat achter ons en smeert onze linkerschouder in met ether. Onmiddellijk daarna komt een andere infirmier die het vlees van onze schouder samenknijpt om een kwabbel te vormen. De dokter die meekomt is drager van een soort spuit die gelukkiglijker kleiner is dan deze van Dokter Diafoirus van Molière. Maar toch verontrustend. Met een vaste hand en een krachtige beweging van onder naar boven steekt hij er de naald in en injecteert hij de vloeibare entstof. Het vaccin verspreidt zich als een brandend vuur. Het uittrekken van de naald veroorzaakt een pijnlijke flits. De volgende!

Gedurende 48 uren ben ik vrij van dienst. Ik verdraag deze ingreep goed, maar andere meer gevoelige kameraden verdragen hem minder goed; sommigen worden bleek, wankelen en twee of drie vallen van hun stokje en worden in de infirmerie op een draagbaar gelegd.

Gedurende twee dagen moeten wij ons stil houden en ons hoeden voor de brandende julizon. De reacties, na enkele uren, zijn zeer verschillend. De grote bult op de linkerschouder is hard en pijnlijk bij het aanraken. Ik kan de arm bewegen, maar het is best om niet aan te dringen, want het doet te veel pijn. Andere slachtoffers kunnen de arm niet bewegen.

De volgende dag leidt de onderofficier van dienst ons, veel te vroeg, naar de refter. Wij mogen nog niet binnen en wij blijven dan een hele tijd staan in de brandende middagzon. Het resultaat laat niet op zich wachten: een van de kameraden valt, gevolgd door een andere, en nog een andere. De sterksten vangen de bezwijmenden op in hun armen. De infirmiers komen aangelopen met brancards. Vijf of zes kameraden worden de infirmerie binnengedragen. De overlevenden gaan vlug schuilen onder een afdak, in de schaduw. De onderofficier wordt flink uitgescholden door de dokter.

Wij brengen onze rusturen door met lezen, slapen en het verder naaien van stamnummers. Na aldus 2 dagen gepasseerd te hebben worden bijna alle rekruten van de batterij, na een geneeskundig onderzoek, goed voor de dienst verklaard. Twee of drie zijn nog in de infirmerie en twee die nog koortsig waren werden ondergebracht in het Militair Hospitaal.

En dan komt de zaterdag. De adjudant leert ons vlug de verschillende graden en de uiterlijke kentekens ervan en op welke manier de militaire groet gebracht wordt. Wij worden ondervraagd om er zeker van te zijn dat wij geen brigadier voor een onderluitenant zullen nemen. En dan moeten wij verschillende malen defileren voor de adjudant die zich met een veront-rustende ernst achtereenvolgens laat doorgaan voor een kommandant, een eerste-chef, een majoor, een generaal.

Voor een generaal is een simpele groet niet voldoende. Op verschillende meter van deze hoog gegradeerde moet men halt houden, front maken, groeten en zo blijven staan tot wanneer hij enkele meter voorbij is. Een beetje vóór 12u., verzameling op 2 rangen, naamafroeping en inspectie door de kommandant en de adjudant. Enkele rectificaties aan te schuin staande politiemutsen, slecht aangepaste gordels en dan - bij het afroepen van onze naam - gaan wij voor de adjudant staan en krijgen wij nog eens de gelegenheid om op een correcte manier te groeten, waarna wij voor de eerste maal onze gele permissiekaart krijgen die geldig is tot de volgende dag, zondag, om middernacht.

Opnieuw op een rij defileren om onze kommandant en onze adjudant te groeten en op klokslag 12 uur gaan wij vreugdevol door de grote kazernepoort, een klein valiesje met onze burgerkleren erin in de hand, en... wij groeten de onderofficier die aan de uitgang nog eens onze uniformen inspecteert.

Ingang van de kazerne, van binnen gezien. Naast de inrijpoort, de "Corps de garde". Rechts boven: de bureaus van de Staf, van de Officier van wacht en van de Adjudant van week.

Als ik op de terugweg naar huis maar geen slechte ontmoetingen heb: een generaal, Z.M. de Koning...!

Mijn ouders en mijn vrienden vinden mij goed in uniform. Ikzelf voel mij onhandig, slecht aangekleed, maar de vreugde terug onder de mijnen te zijn doet mij mijn gegeneerdheid vergeten. Mijn nog pijnlijke linker schouder herinnert mij aan de kazerne. De zondag in familie gaat vlug voorbij en 's avonds, een beetje voor middernacht, is het de terugkeer naar de kazerne met teruggave van de permissiekaart aan de postoverste.

Onmiddellijk is het opnieuw de karakteristieke geur van de paarden, de stal, de paardenvijgen, een geur die mij nog dikwijls zal overvallen gedurende mijn 17 maanden diensttijd. De kamer weerklinkt van gelach en van relazen; iedereen vertelt over het eerste contact als militair met de familie. Een beetje vóór middernacht komt de onderofficier van de week en de lichten gaan uit. Ik probeer mij wat te verwarmen in mijn klam bed en in te slapen, want morgen om 5u. begint het echt militair leven.

De volgende dag, om 5u., weerklinkt het trompetgeschal van de "réveil" dat ons het begin aankondigt van onze 17 maanden militaire dienst.

Gedurende de eerste 6 maanden verloopt onze opleiding volgens een strict en zwaar uurrooster: theoretische lessen, oefeningen te voet, paardrijden, voltige in galop gaan elkaar iedere dag opvolgen zonder één minuut te verliezen.

Ziehier het uurrooster:

5u.-5.30u.	Opstaan en toilet.
5.30u.-6.30u.	Lichamelijke opvoeding.
6.30u.-7.u.	Veranderen van uniform en voorbereiding tot de oefening van de dag.
7u.-7.30u.	Ontbijt en (op aanvraag) bezoek bij de dokter.
7.30u.-11.30u.	4 verschillende disciplines, gevolgd door 4 groepen die om het uur afwisselen.
A. Paardrijden in de manege.
B. Oefeningen te voet. Hanteren van karabijn en manoeuvres.
C. Instructie en bediening van een veldartilleriestuk van 75 mm.
D. Instructie en hanteren van de lichte Maxim-mitrailleuse.
11.30u.-12u.	Rust. Voor dezen die het aangevraagd hebben: rapport van de Kommandant. Eventuele straffen.
12u.-12.30u.	Middagmaal in de refter.
12.30u.-13.30u.	Rust, maar... ook het reinigen en onderhoud van het paardentuig: zadel, stijgbeugels, riemen, teugels, gebitten.

13.30u.-17.30u. Theoretische lessen: reglement van Inwendige Dienst, richten der kanonnen, elementen van balistiek, kaartlezen, enz.

Op de maandag, woensdag en vrijdag verandering van uurrooster: van 13.30u. tot ongeveer 15u. gaan wij in onze linnen uniform naar de manege voor de voltige in galop.

17.30u.-18u. Rust en verandering van uniform. De verlofgangers doen hun uitgangsuniform aan. Opgepast voor slecht gepoetste knopen of niet blinkende schoenen en getten.

18u.-22u. Vrije tijd.

22u. Algemeen appèl.

22.30u. Doven der lichten.

Ik zal het meer in detail hebben over het paardrijden en de voltige in galop; de andere activiteiten gelijken veel op die van een school.

Lichamelijke opvoeding

Wanneer het niet regent of sneeuwt wordt dit gegeven op de grote koer. De instructeur is een Eerste Chef en het is geen zachte. Gedurende 60 minuten kennen wij geen seconde rust, met uitzondering van de ademhalingsoefeningen. Eén enkele manier om zich te verplaatsen: de looppas, zelfs om de toestellen te plaatsen en weg te halen.

In mijn jeugd had ik, met uitzondering van fietsen en zwemmen, maar weinig aan lichamelijke opvoeding gedaan. Deze oefeningen hebben fysisch en geestelijk bijgedragen tot mijn vorming als man.

Wanneer de herfst kwam met zijn frisse morgens slaagden wij er in te zweten na enkele minuten oefenen in ons bloot bovenlijf.

Na enige weken probeerde onze instructeur ons (die gewapend waren met stokken) de grondbeginselen in te prenten van de edele scherm sport. Hij zelf was een goede schermer en dezen onder ons die onoplettend waren mochten zich op zijn uitnodiging komen vervolmaken in de cursus schermen die hij gaf in een schermlokaal, maar... 's avonds, gedurende onze vrije tijd.

Ochtendactiviteiten

Wij zijn dus ingedeeld in 4 groepen en wij brengen om de beurt ongeveer een uur door in de opgelegde vier disciplines.

1. Theorie aan het kanon: Het stuk snelvuur van 75 mm.

Onder de leiding van een beroepswachtmeester worden wij vertrouwd gemaakt met de benaming van de onderdelen die een kanon uitmaken, alsook met het schietmechanisme en met de precisie-instrumenten voor het richten. Men leert ons de dienst aan de stukken, de bewegingen die moeten uitgevoerd worden door iedere van de bedieners van het kanon: de richter, de lader, de schutter, de regelaar, de aangever van de munitie.

Van zodra wij voldoende "ruiter" zijn worden een paar stukken 75 mm. ingespannen en wij zullen heel de voormiddag praktische oefeningen hebben in Eenbeek-Einde op het grondgebied van Destelbergen.

2. Instructie van automatische verdedigingswapens: machinegeweren en lichte Maxim-mitrailleurs.

Instructie gegeven door een Eerste Chef. Bestond er in de werking van deze wapens te kennen, de naam van de verschillende samenstellende delen en, om te eindigen, men moet deze wapens kunnen demonteren en terug monteren in een minimum van tijd, zelfs geblinddoekt.

Een zestal malen hebben wij mogen schieten in de schietstand op de Sterre. Het is bij deze gelegenheid dat ik uitstekende resultaten behaalde, zonder er mij van bewust te zijn dat toen ik in 1939 gemobiliseerd werd, ik voor die reden het bevel kreeg over een halve sectie van 4 Maxim's voor de verdediging van de 1e Groep van het 1 A tegen laagvliegende vliegtuigen.

3. Instructies van Oefeningen te voet. Hanteren van wapens.

Onder de leiding van een beroepswachtmeester.

Leren op stap gaan, verschillende formaties: op rijen van 4 of op één rij van ongeveer 30 man. Rechtsomkeert, op rijen naar links, naar rechts, enz.

In den beginne zonder karabijn, later met onze karabijn waarvan ons het hanteren en het onderhoud bijgebracht werd.

Na verschillende weken leren wij ook onze makkers "bevelen". Om ons het "blaffen" te leren moeten wij de bevelen geven vanaf de overkant van de grote koer.

Het moeilijkste in deze oefeningen was het naast elkaar marcheren op 2 rijen, op stap de draai nemen en zelfs een volledige cirkel vormen en toch een rechte lijn blijven vormen van het centrum naar de buitenkant. Wat heeft onze adjudant ons doen afzien, want het was hij die bij deze gelegenheid commandeerde.

Wij hebben een enkele maal voor het publiek mogen defileren en dit ter gelegenheid van de Koloniale Dagen. Onze batterij had de eer de escorte te mogen vormen voor het vaandel van het regiment.

Paardrijden

Ik zal daar later meer over uitwijden want het was voor ons de meest spectaculaire oefening en voor sommigen onder ons (waar ik bijhoorde) een bron van voldoening en fierheid om paard te kunnen rijden.

Theoretische Cursussen

Het Reglement van Inwendige Dienst werd gegeven door onze legendarische adjudant. Hij was een keuronderofficier, een uitstekende ruiter en een oud-strijder van 14-18. Hij had de eer het vaandel van het Regiment te

Tekening speciaal gemaakt voor "Ghendtsche Tydinghen" door ons medelid, de kunstschilder John van Hulle.

mogen escorteren bij officiële plechtigheden.

Andere materies zoals Balistiek, Oriëntatie, Kaartlezen, enz. behoorden tot het domein van verschillende luitenanten. Daar valt weinig over te zeggen. Het waren weliswaar nieuwe materies en voor technici vertrouwd met wiskunde betekende dat geen onoverkomelijke moeilijkheden, maar voor die arme advocaten was dat onverteerbaar.

Er moet ook vermeld worden dat luitenanten die zeer bekwaam waren in deze materie, niet altijd de gave bezaten dit over te brengen zoals een beroepsprofessor dat zou gedaan hebben.

Er moet aan toegevoegd worden dat deze hoogtechnische cursussen de maandag, woensdag en vrijdag gegeven werden, na een of twee uur voltige in galop in de manege (iets wat ons "gecreveerd" achterliet) moeilijk geassimileerd werd. Ik herinner mij dat ik verschillende malen in slaap ben gevallen. De luitenant heeft mij zelfs een keer moeten wakker schudden, maar ik was niet de enige. Waarom werden deze cursussen niet gegeven in de voormiddag?

Er was ook de wekelijkse ondervraging voor de theoretische cursussen. Er waren 10 punten te winnen. Voor ieder punt onder de helft van dit getal werd ons edelmoedig 2 dagen kwartierarrest toegestaan.

Dit arrest werd niet ingeschreven in onze "livret", maar in plaats van om 18u. te mogen buitengaan, moesten wij 's avonds binnenblijven om te studeren en ons telkens aanbieden bij het appèl der gestraften.

Zo heb ik ongewone tonelen bijgewoond. De gestraften moesten zich aanbieden op de grote koer tegenover de "corps de garde", gegroepeerd in rijen per batterij. In de andere batterijen waren er weinig gestraften: een of twee, dikwijls geen enkele; maar in de Schoolbatterij heb ik dikwijls rijen gezien van 35-40 man. Het gebeurde al eens dat een "goede" officier van wacht ons ontsloeg van dit speciaal appèl.

Ik verschillende malen arrest gekregen, maar ik heb er mij nooit veel van aangetrokken. Ik was toen reeds verloofd en mijn verloofde die in Gent woonde aarzelde niet, als zij mij om 19 uur niet zag verschijnen, mij in de kazerne te komen bezoeken. De kleine spreekzaal naast de hoofdwacht was dan gevuld met de gestraften van de batterij en hun verloofden of vriendinnen en de uren gingen op een aangename manier voorbij.

Bij het eindexamen werden de 20 beste leerlingen Kandidaat Reserve Onder-Luitenant (KROL), de anderen werden Kandidaat Reserve Onder-Officier (KROO). Twee van de onzen bleven brigadier.

Ik was bij de KROO's, eervol 31e of 32e geklasseerd, iets wat voor mij ruimschoots voldoende was. Ik vond dat 16 jaar schoollopen voor mij voldoende was en ik voelde er niets voor om een militaire carrière te maken.

Jaime JURDAN
(t vervolgt)

GENTSE MEMORIEDAGEN: 4, 5 en 6 januari

4 januari 1386

Lodewijk van Male, op 29 januari 1384 overleden, wordt als graaf van Vlaanderen opgevolgd door Filips de Stoute, hertog van Bourgondië, maar de traditionele Blijde Inkomst in de hoofdstad van het graafschap blijft lang uit, want Gent komt in opstand tegen de hertog en zijn bondgenoot, de koning van Frankrijk.

In december 1385 wordt eindelijk te Doornik de vrede ondertekend en op 4 januari doet de sluwe en wijze hertog, samen met zijn echtgenote Margareta van Male, zijn Blijde Inkomst te Gent. Hij legt de eed af, doet vele mooie beloften en spreekt de beroemd gebleven woorden uit, waarmee hij de Gentenaars zo behendig in doekjes deed: "Soyez de bons et fidèles sujets et nous vous serons bon prince" (Wees goede en trouwe onderdanen, dan zal ik een goede prins voor u zijn).

(Blijde Inkomst: naam voor intochten die vanaf de vroege renaissance tot in de barok georganiseerd worden ter gelegenheid van een troonsbestijging of een huwelijk van een landvorst. Typisch voor de renaissance blikte dit gebruik terug naar de klassieke triomftochten van Romeinse overwinnaars. Het waren alleen de belangrijke steden die hiervoor in aanmerking kwamen. De stad werd meestal versierd met triomfbogen, door kunstenaars vervaardigd.)

4 januari 918

Dood van graaf Boudewijn II de Kale (regering 879-918), tweede graaf van Vlaanderen. Hij werd begraven in de Sint-Pietersabdij waar zijn graf nog bestond op het einde van de 15de eeuw. Hij regeerde 38 jaar en verstevigde het grafelijk gezag in Vlaanderen, aldus de weg effenend voor zijn zoon Arnulf I die, dank zij dit voorbereidend werk, een van de machtigste prinses van zijn tijd zou worden.

(Waarschijnlijk was het Boudewijn II die na de tweede reeks Noormannenraids omstreeks 892 zowel te Brugge als te Gent een versterking liet bouwen: de Brugse Burg en het Gentse Novum Castellum. Zijn vader, Boudewijn I de IJzeren, had waarschijnlijk reeds na de eerste reeks Noormannenraids (tijdens zijn regering tussen 862 en 879) twee oude Gallo-romeinse versterkingen heringericht: Rodenburg als hoofdresidentie, thans Aardenburg, en Oudenburg. Aardenburg wordt namelijk voor het eerst vermeld tussen 840-875 en Oudenburg in 866. De oudste vermelding van Brugge dateert van 892.) (*DE BUCK R., Wijnberoepen in het oude Gent, in voorbereiding*)

4 januari 1797

Het predikherenklooster wordt openbaar verkocht aan de negentien kloosterlingen van de orde die nog in de stad verblijven.

(Op 1 oktober 1795 waren de Oostenrijkse Nederlanden, Luik en het hertogdom Bouillon officieel bij Frankrijk ingelijfd. De Fransen hadden de kloosters gekonfiskeerd.)

4 januari 1781

Plechtige rouwdienst in de Sint-Baafskathedraal, ter nagedachtenis van keizerin Maria-Theresia, overleden op 29 november 1780.

5 januari 1878

Geboorte te Gent van Henri Van Daele.

5 januari 1831

De Belgische Omwenteling heeft gezegevierd. De Nederlanders zijn uit het land verdreven, maar te Gent, bolwerk van het Orangisme, zijn de gemoe-deren nog geenszins tot bedaring gekomen. Op 5 januari worden zelfs overal in de stad petitieijsten in omloop gebracht om de Prins van Oranje als vorst te doen kiezen. Handtekeningen van mensen uit alle lagen van de bevolking, zelfs van magistraten en gemeenteraadsleden, worden bekomen.

(Het orangisme in België liep ten einde in 1839, na de definitieve Belgische zelfstandigheid. De aanhangers gingen geleidelijk over naar de liberale partij.)

5 januari 1815

De voornaamste burgers van de stad offeren, in de zaal van de Staten van Vlaanderen in het stadhuis, een banket aan de Engelse en Amerikaanse afgevaardigden die op 24 december 1814 het verdrag "De Vrede van Gent" hebben ondertekend.

6 januari 1837

Voor de eerste maal wordt op de Graslei de fruit- en appelmarkt gehouden. Voordien hield men de fruitmarkt op de Korenmarkt en de Appelmarkt op het Sint-Veerleplein.

6 januari 1897

De Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent neemt de belangrijke beslissing een "Inventaire Archéologique de Gand" te laten verschijnen, onder de vorm van grote steekkaarten, waarbij voor elk belangrijk monument, dokument of kunstvoorwerp, een korte beschrijving of historiek zou worden opgemaakt.

6 januari 1227

Ferrand van Portugal, die bij de slag van Bouvines in 1214 door de Franse koning Filips II Augustus werd gevangen genomen, wordt na zeven jaar opsluiting, door de jonge Louis IX na diens troonsbestijging, in vrijheid gesteld.

(Ferrand van Portugal was de echtgenoot van gravin Johanna van Vlaanderen. Na zijn vrijlating berustte hij verder in Vlaanderens onderworpenheid aan Frankrijk.)

Ronald DE BUCK

DE GENTSE BURGERLIJKE WACHT. 1814-1914 (Vervolg)

DE GENTSE "GARDE CIVIQUE" EIND 1831

In de nacht van 1 augustus 1831 verbrak generaal Chassé, kommandant van de citadel te Antwerpen, het wapenstilstandakkoord en op 2 augustus overschreden Hollandse troepen onze grenzen. Hierop werd de burgerwacht gemobiliseerd en kwam onder het beheer van het Ministerie van Oorlog. De opgeroepen kregen dezelfde rechten en plichten als de militairen en wat interessanter was, ook de soldij. (1)

Onmiddellijk reageerde het Gentse plaatscommando op de gebeurtenissen door het bevel te geven alle buitenpoorten, door militairen bewaakt, te laten bezetten door de burgerwacht. 's Anderdaags bekleeg kolonel Van De Sande zich in een rapport dat de posten aan de Brusselse, St-Lievens, Heuver- en Kortrijkse poort niet waren afgelost: "*... il est malheureux de penser, qu'au moment ou les troupes de ligne pourroient recevoir l'ordre de se porter à la frontière, il y aurait si peu de zèle à attendre de la milice citoyenne à laquelle la sureté de l'intérieur serait confiée.*" (SAG-M25)

Onze 1ste ban was ingedeeld bij het leger der Vlaanderen en kreeg de opdracht de noordergrens bij Maldegem te helpen verdedigen. Kolonel Coppens gaf zijn eerste oorlogsorder: "*Aux armes Camerades. Le premier Ban de la Garde Civique de Gand se réunira aujourd'hui mercredi à 2 heures, devant l'hôtel de ville prêt à marcher au premier ordre. Le premier Bataillon se placera dans la rue haute porte. Le 2ieme Bataillon devant le cour St-George. Le 3ieme Marché au beurre. Le colonel commandant la Garde Civique de Gand, Ch. Coppens.*" (SAG-M25) na 30.000 "cartouches"

BURGER- WACHT.

Dag - Order.

De vrijwilligers van den 2^{en} en 3^{en} ban worden verwittigt dat den heer Lieutenant-Colonel Berte belast is met hunne organisatie.

Zy zullen zich, ten dien eynde, moeten begeven in de Casern N° 2.

Die welke wapens hebben, zullen zich gewapend aanbieden en men sal maetregelen nemen dat de andere daedelyk gewapend worden.

Alle Burger-wachten, voorzien van wapens, die niet optrekken als vrijwilliger of behoorende tot den 1^{en} Ban, moeten hunne wapens, binnen de vier-en-twintig uren, overbrengen in het Arsenal der Burger-Wacht ten Stadhuyse.

De Burgers voorzien van jagtgeweren, welke beantwoorden aan de oproeping hun gedaan door de Commissie van openbaere veiligheid en zich in byzondere Compagnien van tirailleurs willen organiseren worden verwittigt dat zy zich moeten aanbieden aan den heer Lieutenant-Colonel Berte, welken thunner beschikking zal stellen een byzonder local tot hunne organisatie, in de gezeyde Casern.

Gend, den 6 Augusty 1831.

Den Colonel Commandant *ad interim* der
Burger-Wacht van Gend,

L. DESMAISIERE.

Ordre du Jour.

Les Volontaires du 2e et 3e Ban sont prévenus que M. le Lieutenant-Colonel Berte est chargé de leur organisation. Ils devront se rendre à cet effet à la Caserne N° 2.

Ceux qui ont des armes se présenteront armés, et il leur sera remis des instructions sur les autres le tout de suite.

Tout Garde Civique armé qui ne marche pas soit comme Volontaire, soit comme appartenant au 1er Ban, doit dans les 24 heures remettre ses armes à l'Arsenal de la Garde Civique à l'Hôtel-de-Ville.

Les Citoyens munis de fusils de chasse, qui répondront à l'appel à eux fait par la Commission de sûreté publique et voudront s'organiser en compagnies particulières de tirailleurs sont prévenus qu'ils doivent s'adresser à M. le Lieutenant-Colonel Berte qui mettra à leur disposition un local particulier pour leur organisation, à la dite Caserne.

Gand, ce 6 Août 1831.

Le Colonel Commandant *ad interim* de la
Garde Civique de Gand,

L. DESMAISIERE.

GEND, BY LOUIS DE BUSSCHER, STADS-DRUKKER, KOORN-MARKT, N° 13.

Afb. 1. SAG-M25. Dagorder 6 Aug. 1831.

te hebben afgehaald in het munitiedepot van de citadel, marcheerden de 3 bataljons af, richting front. "het 1ste, 2de en 3de bataillon van den eersten ban der burgerwacht, die gisteren nae-middag met uytmuntende (sic) gewêren uytgerust waren geworden zyn nae onze grenzen vertrokken." (GvG-

4 aug) We zullen onze dapperen van nabij trachten te volgen op hun tiendaagse veldtocht.

In de stad, waar kolonel de Maizière het bevel over de rest van de wacht had overgenomen, volgden de gebeurtenissen zich in ras tempo op:

5-aug: Vrijwilligers voor het front konden zich laten inschrijven in de kazerne N°2 (St-Pieterskazerne). De luitenant-kolonel Berte, 2de kommandant van het 4e legioen, was belast met de organisatie en het logement. (Afb. 1)

-De geweren nog in het bezit van de 2de en 3de ban, moesten onmiddellijk worden ingeleverd en naar het front gestuurd. De leden uit de twee laatste bans zouden worden bewapend met pijken.

-De inwoners die over een jachtgeweer beschikten werden verzocht dit, tegen ontvangstbewijs, af te leveren op het stadhuis.

-Dagorder: *"De Burger-Wachten van het 1e, 2e en 3e Bataillon van den Eersten Ban van het legioen van Gend, welke zich by hun Corps nog niet hebben vervoegd, moeten zich by hetzelfde begeven binnen de 24 uren; by gebreke zullen zy militairelyk vervolgd worden."* (GvG-7 aug)

-De burgerwacht moest de wacht aan de gevangenis vervangen zodat ook de Municipale compagnie naar het front kon vertrekken. (2)

6-aug: De in de stad gebleven garde kwam onder het bevel van generaal de Wauthier, kommandant van Oost-Vlaanderen.

-Het 4e bataljon van de 1ste ban moest naar Leuven vertrekken als versterking voor het leger van de Maas.

-De officier rapporteur kreeg 4 bedienden die hem moesten helpen deserteurs op te sporen.

-In een rapport bekloeg de plaatskommandant er zich over dat er maar 6 gardes waren komen opdagen aan de gevangenis; de directeur had er 20 gevraagd.

-De eerste gekwetsten kwamen de stad binnen.

-De leden van de muziekkorpsen van de burgerwacht moesten onmiddellijk de eenheden aan het front vervoegen.

7-aug: De gendarmerie spoorde deserteurs op.

-Kolonel Berte betreurde het dat zijn vrijwilligers geen eten kregen. De keuken in de St-Pieterskazerne kon dit niet leveren aangezien er op alle mogelijke uren van de dag troepen voorbijkwamen die eerst en vooral moesten verzorgd worden. Er waren ook geen wapens en uitrusting voorzien.

8-aug: Een levering van 3000 geweren arriveerde op het plaatsbureau; de wapens waren bestemd voor onze burgerwacht.

9-aug: 30 vrijwilligers begeleidden 3 karren, geladen met 1.235 geweren tot Eeklo op het hoofdkwartier van Coppens.

10-aug: Kolonel Coppens werd door koning Leopold tot opperbevelhebber over de Gentse burgerwacht benoemd.

-Vanaf het front meldde de kolonel dat er een groot aantal officieren ontbraken en verzocht dringend nieuwe te benoemen.

12-aug: De kommandant van het Scheldeleger verwittigde het stadsbestuur dat de meeste geweren onbruikbaar waren.

13-aug: Wapenstilstand.

Hoe was het ondertussen aan het front zelf verlopen? Reeds op 5 augustus wist de GvG te melden: *"Jammer is het van te zien dat er overal op onze grenzen de burgerwacht wapenen, buskruyd en voordere krygsbehoeften ontbreken; het is alleen daer aen, dat onze eerste nederlagen toe te wyten zyn."* Het dagblad vervolgde: *"Men verneemt dat het grootste deel onzer stedelyke wacht, die over eenige dagen nae de grenzen van Staets-Vlaenderen getrokken was, zich op eene zeer laffe wys gedragen heeft, vele van hun hebben het slagveld verlaten en zyn hier en daer gevlucht, andere zyn by de vyand overgelopen."*

Het waren niet alleen de Gentenaars die het hazepad kozen. Volgens latere verslagen waren er voor gans België ongeveer 8000 burgerwachten aan het front geroepen waarvan er maar 1500 op hun post waren gebleven.

Onze wachten waren gelegerd in de streek boven Eeklo. Samen met het 2e Jagers te Paard, een bataljon van het 8e Infanterieregiment en een compagnie artillerie moesten ze er de grens verdedigen. De GvG wist op 4 augustus te vertellen: *"De Hollanders hebben eergisteren niet alleen den Kapitalen-Dam genomen, maer zyn ook in de gemeente West-capelle, Maldegem, Watervliet, Assenede, Bassevelde, Ertvelde, Bouchaute, Zelzate, Stekene en Calloo gerukt..."* Het was tijdens die gevechten dat onze gardes massaal waren gedeserteerd. De rest, onder het commando van Coppens, had zich krانig geweed en kon de volgende dagen zelfs de vijand op enkele plaatsen terugslaan. Samen met vrijwilligers uit de dorpen aan de grens slaagde men er in, in Staats-Vlaanderen geen verder terrein meer prijs te geven.

Op 10 augustus trachtten de Hollanders terug door te breken. De eenheid van Coppens bevond zich op dit ogenblik te Strooibrug, 5 km boven Maldegem. Onze dapperen beten van zich af en verloren geen vaderlandse bodem. De garde had in dit gevecht één dode - de sergeant Parasie uit het 1ste bataljon - en 4 gekwetsten te betreuren. (3)

Het 4e bataljon dat, zoals we voorheen hebben gezien, op 6 augustus naar Leuven was vertrokken, ging het niet beter. Uit een verslag van kapitein De Volder van de 2de compagnie konden we lezen dat hij, met toestemming van een zekere kolonel de Lombeek, Leuven had verlaten op 12 augustus om 7 uur 's morgens. Zijn ganse compagnie was gedeserteerd met uitzondering van luitenant Verbruggen en twee man. (SAG-M25)

Vanaf de eerste dag van de inval had koning Leopold een verzoek om hulp aan Frankrijk gericht. Op 12 augustus kwam het Franse leger, onder maarschalk Gérard, tegenover het Hollandse heer te staan. Willem I vond het

verstandiger een wapenstilstand te ondertekenen, liever dan zich te meten met de veel sterkere Fransen. Op 20 augustus had de laatste Hollander ons grondgebied verlaten.

Bij K.B. van 16 augustus werd de eerste ban "*buyten beweegbaerheyd van dienst gesteld*", wat meebracht dat de onzen de 18e terug in de stad waren, juist op tijd om te horen dat Van Crombrugge door de koning, terug tot burgemeester was aangesteld. (19 aug)

De strijders werden met weinig vertoon ontvangen. Iedereen wist, dat zonder het optreden van Frankrijk, ons land terug onder de knoet van Oranje zou gekomen zijn. De vaandelvlucht en de lafheid was te algemeen geweest om grote feesten te vieren. Zelfs het vervolgen van de deserteurs werd zonder veel animo verricht; het aantal was zo groot dat men na enkele weken alle vervolging opgaf. De enige festiviteit die we konden ontdekken, was een avondserenade gegeven door het muziekkorps van de garde aan hun kolonel. De GvG had er geen goed woord aan over: "*Het muziek-corps van den eersten ban het welk van de laetsten niet is geweest om by het gevecht van Maldegem het hazenpad te kiezen en waer van zommige ledematen in de gevangenis van Eeklo hunne kleyn moedigheyd bezuert hebben, heeft gisteren den dapperen kolonel Coppens met een serenade vereerd.*" (GvG-21 aug) (4)

Het kwam er nu op aan de uitgedeelde wapens en uitrusting terug in magazijn te krijgen. Een eerste bericht werd geafficheerd: "*Burgemeester en Schepenen. Voorkomen hunne geadministreerde, dat alle bezitters van Wapenings- en Militaire Equipementstukken, door de vrywilligers verlaten ten gevolge der laeste oorlogs-gebeurtenissen, gehouden zyn er de overgaef van te doen te Stadhuuze, in het Secretariaat der Regering, binnen de acht dagen. De gene die in gebreke zouden blyven die overgaef te doen, zullen vervolgd worden naer alle strengheyd der wetten. 25 augusti 1831. Van Crombrugge burgemeester.*" (GvG-26 aug) (5)

Dezelfde 26 augustus namen de militairen terug het wachtlokaal van de "Grote Wacht" aan de Kouter over. Het P.V. van overname spreekt van verdwenen kandelaars, koolbakken, schoppen, ja zelfs kachelroosters; in het kort, alles wat niet was ingemetst, was gestolen. (SAG-M25)

Kolonel Coppens begon aan de hersamenstelling van zijn gehavende garde. Op 3 september verweet hij nogmaals aan het schepencollege dat er nog steeds een gedeelte van de 1ste ban niet was gekleed. De bevoorradingsofficier, Eduard de Moor, schreef in zijn rapport; "*... de schakos zijn van slechte fabricatie, de regen doordringt het karton waardoor ze ineenzakken en uiteenvallen...*" (SAG-M25) Ook de geweren moesten worden nagezien, meer dan de helft functioneerde niet.

De klachten over verlaten of te weinig bezette posten bleven nog dagelijks op het hoofdkwartier aan de Hoogpoort binnenkomen. (6) De gouverneur

die paal en perk wilde stellen aan deze grove overtredingen, gaf de burgemeester de opdracht een gebouw ter beschikking te stellen om er de gestrafte wachten in op te sluiten. De stad, nog steeds niet ten volle tot medewerking bereid, antwoordde geen andere plaats ter beschikking te hebben dan de Mammelokker of het Rasphuis. Later kreeg de gouverneur, van het militair gezag, toelating de gevangenen onder te brengen in de cachotten van de citadel.

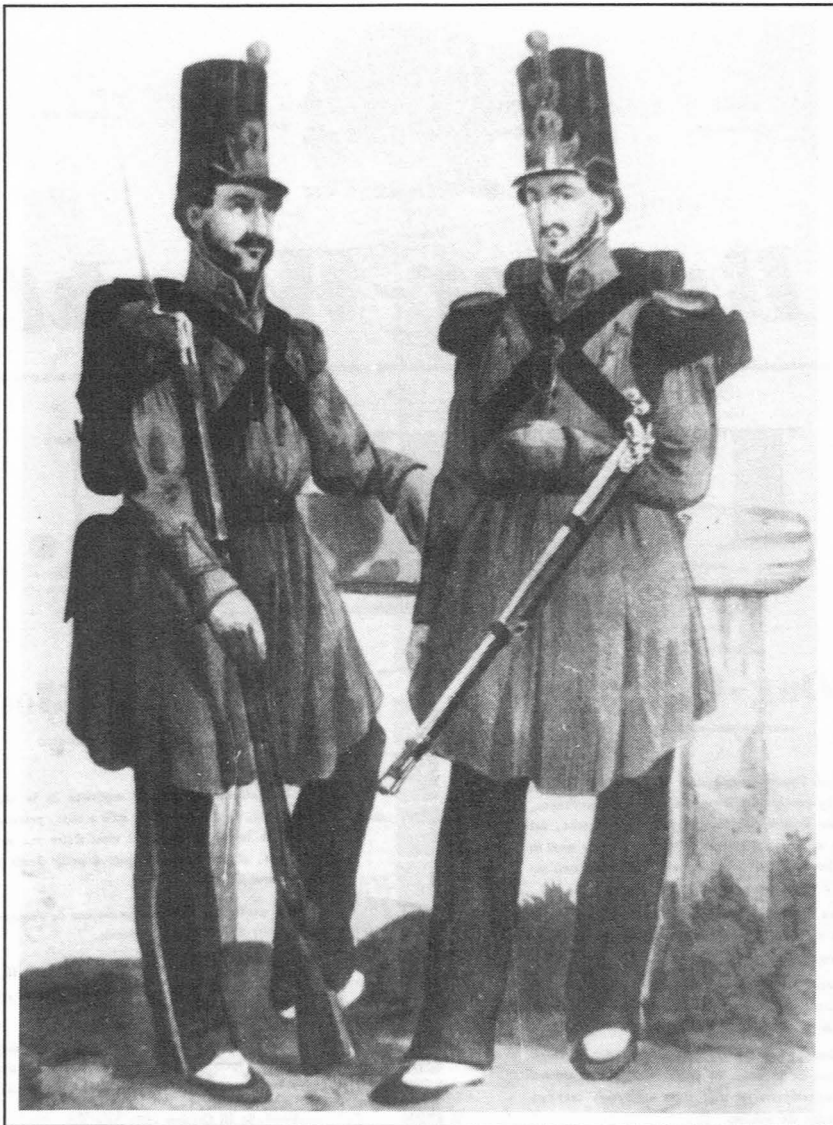
De Minister van Oorlog, de Brouckère, drong er bij de koning op aan dat, gezien de gespannen toestand met Holland, de burgerwacht een gedeelte van de militaire opdrachten zou overnemen. Leopold gaf zijn toestemming en de wet op de gedeeltelijke mobilisatie van de 1ste ban zag het licht op 15 september. (7) Er werd een beurtrol voor gans het land opgesteld wat voor Gent uitdraaide op 2 bataljons van 800 man die permanent zouden dienst doen. (8)

Toen Leopold I op 26 september Gent bezocht, vormde de 1ste ban de erehaag aan de Antwerpse poort. In de namiddag ontving de vorst de officieren uit de 2e en 3e ban, reeds in het bezit van een uniform. (GvG-28 sep)

Het grootste gedeelte van het leger was samengetrokken aan de grens. (9) De Minister van Oorlog hield de gemobiliseerde burgerwacht in reserve in tweede lijn of belaste ze met bewakingsopdrachten over gans het land. Zo kwamen Waalse gardes onze stad bewaken: *"Den 1ste ban van de Burger-Wacht van Luik, Huy en Verviers, ruim 2400 man is hier op 2 oktober aengekomen om bezetting te houden. Op 4 oktober hebben ze alle posten bezet alwaer zy zoo men verhoopt, betere wacht zullen houden dan onze Burger-Wacht van den 2den en 3den ban, die schier dagelyks de hun toevertrouwde posten verlieten."* (GvG-5 okt) De Gentse garden moesten alleen de post bezetten op het stadhuis, bestaande uit 1 luitenant, 2 sergeanten, 4 korporaals, 1 tamboer en 50 wachten en deze op het hoofdkwartier van de burgerwacht, bestaande uit 1 luitenant, 1 sergeant, 1 korporaal en 12 man. De 12e oktober wist de GvG te vertellen dat de Luikse wachten zeer goede dienst verrichtten, maar dat ze nog voor geen derde uitgerust waren met de kiel of de shako. (Afb. 2)

"Op donderdag 27 vertrekt de eerste ban. Een inspectie zal plaets hebben, woensdag 19 oktober ten twee uren naer-middag in het Spagnaerdskaasteel. Deze die de middelen niet hebben om hunne kleding aen te schaffen mogen zich wenden tot de Stedelyke Overheid. Die niet meekomen worden streng gestraft." (Afb. 3)

"Heden is de eersten ban onzer Burger-Wacht, ten getalle van omtrent 600 manschappen (zoo dat meer als twee derden of 1200 mannen ontbraken) door den kolonel Fleury-Duray in oogbeschouw genomen en naar Nieuwpoort vertrokken. Er zyn door den gouverneur dezer provincie bevelen

Afb. 2. Tenue voor 1ste ban, vanaf 1 april 1831. Schilderij Kon. Legermuseum.

gegeven om de strengste maetregelen te nemen, ten opzicht de achterblyvers van den eersten ban." (GvG-20 okt)

De burgemeester liet volgend bericht afficheren: "In gevolge de aenschryving van den heer gouverneur dezer provincie, voorkomen de burgers, welke zulks mag aengaen, dat de strengste maetregelen zullen gebruykt worden ten opzichte der achter geblevene, nalatige en deserteurs tot de Burgerwacht behoorende, waer van den voorban reeds is of later mogt worden in

Burger-Wacht.

DE EERSTEN BAN.

Dag-Order.

Den Colonel Opper-Commandant van de Burger-Wacht van Gand, by gevolge der bevelen die hy heeft ontvangen, verwittigt den Eersten Ban der gezeyde Burger-Wacht, dat hy komt van in activiteyt gesteld te worden en zich moet in gereedheid houden, om te vertrekken Donderdag toekomende, ten 7 uren des morgens.

De wachten die de middelen niet hebben om zich hunne kleeding aen te schaffen, sullen sich mogen wenden tot de Stedelyke Overheyd.

Eene inspectie zal plaets hebben morgen Woensdag, 19 dezer, ten twee uren naer-middag, in het oud Spaensjeerds Kasteel, by de Antwerpsche-poort.

Alle wachten die zich by hun corps niet zouden vervoegd hebben, binnen de 24 uren na syn vertrek, sullen aanzien worden als agterblyvers en over sulks strengelyk vervolgd worden ingevolge de wetten.

Gend, den 18 October 1831.

Den Colonel Opper-Commandant van de
Burger-Wacht voorsyd,

CH. COPPENS.

Ordre du Jour.

Le Colonel Commandant supérieur de la Garde Civique de Gand, d'après des ordres qu'il a reçu, prévient le Premier Ban de la dite Garde, qu'il vient d'être mis en activité de service, et devra se tenir prêt à partir Jeudi prochain, à 7 heures du matin.

Les gardes qui n'ont pas les moyens de s'équiper, pourront s'adresser à l'Autorité Communale.

Une inspection aura lieu demain Mercredi, 19 du courant à 2 heures de relevée, à la vieille Citadelle, près de la porte d'Anvers.

Tous gardes qui n'auront point rejoint leur corps dans les 24 heures après son départ, seront considérés comme rétrodatés et poursuivis rigoureusement conformément à la loi.

Gand, le 18 Octobre 1831.

Le Colonel Commandant Supérieur de la
Garde Civique susdite,

CH. COPPENS.

Afb. 3. SAG-M25. Dagorder-18 okt. 1831.

werkelyken dienst gesteld, ten eynde hun te dwingen om zich by hunne korpsen te vervoegen, en de zelve derwaerts, door de gewapende magt, te doen geleyden. Voorkomen dezelve verders dat alle de strengheyd der mili-

taire wetten zal toegepast worden aen die slechte burgers, en hunne namen openbaerlyk in hunne geboorte plaets zullen worden aengeplakt, ten eynde de overheden daer van niet zouden onwetend zyn, om te volkomen aen de oproeping welke het bedreygd vaderland hun deed." (SAG-M25)

Militaire mobile kolonnen werden ingezet om de deserteurs op te sporen; resultaten bleven niet uit: *"Dezen morgend heeft men hier verscheyde burger-wachten in de citadel gebragt, die gisteren voor ongehoorzaemheyd of voor wanorders aengehouden waeren."* (GvG-23 okt) *"... gisteren 5 gendarmen en 5 politie op zoek naar achterblyvers van den 1ste ban welke zy aengehouden en gekoord en gebonden nae het tuchthuys opgebracht hebben, van waer die achterblyvers nae Nieuwpoort zullen geleyd worden. Vele andere hebben nu de bargie genomen en zyn nae Nieuwpoort vertrokken."* (GvG-28 okt) *"De achterblyvers zyn nog by de 500. De politie en gendarmerie doen verdere opzoekingen."* (GvG-30 okt) *"De kapiteyn Lefevre en verscheyde andere leden van den eersten ban zyn gisteren geslaekt uyt onze citadel."* (GvG-5 nov) De tuchtraad vergaderde doorlopend en deelde gul geld- en gevangenisstraffen uit.

Generaal Duvivier had kolonel Fleury-Duray aangeduid als inspecteur van de burgerwacht uit Oost-Vlaanderen. De kolonel begon zijn controle eind oktober en schrok over de slechte staat van de uitrusting en het gebrek aan onderricht in de Gentse wacht. Reeds bij een eerste bezoek aan Nieuwpoort ontsloeg hij enkele officieren die niet het minste benul hadden van militaire opleiding. (SAG-M25) *"Eenige der heerkens van den eersten ban onzer burgerwacht, die zich tot officier hadden doen kiezen en de manschappen nae Nieuwpoort gevolgd hadden, zyn aldaer door den heer kolonel-inspecteur der burgerwacht Fleury-Duray wegens hunne krygs-kundigheden onderzocht geworden en vervolgens voor onbekwaemheyd afgedankt en nae huys terug gezonden."* (GvG-26 okt) *"Kolonel Fleury is terug uyt Nieuwpoort, hij heeft terug officieren van de 1ste ban afgedankt voor onkundigheyd."* (GvG-16 nov)

De mentaliteit onder onze garden was nog nooit goed geweest. Nu ze voor een niet te overziene periode van huis waren weggestuurd was het er niet op verbeterd. Daarbij kwam nog dat men in Nieuwpoort slecht gehuisvest was en de winter voor de deur stond: *"De 1ste ban te Nieuwpoort klagen dat ze niettegenstaande het koude weer nog geen kapotjas hebben ontvangen."* (GvG-23 nov) De strenge inspecties deden ook een duit in het zakje: *"Doordat de kolonel Fleury-Duray te Nieuwpoort eene noodzaakelyke strengheyd heeft laten blyken zyn verscheyde Burger-wachten beginnen muiten... ze weigeren in de kazerne te gaan."* (GvG-18 nov) *"Onze te Nieuwpoort in bezetting liggende Burger-wachten, zyn voorleden Zaterdag (27 nov, sic) opnieuw aen het muyten gevallen."* (GvG-2 dec)

De toestand van dienstweigering, muiterij en vaandelvlucht bleef bestaan

tot midden 1833 als de 1ste ban terug op vredesvoet werd gebracht en de meeste wachten hun haardstede konden vervoegen.

Het was te verwachten dat de officieren van de civique wacht niet lang de roemvolle blauwe boerekiel zouden dragen. (10) Stel u simpel een select gezelschap in avondkledij voor, waartussen baron X en graaf Y als burgerwacht-bevelhebber in boeredracht; zowel toen als nu ondenkbaar. Het Besluit van 6 februari 1832 voorzag dan ook een "kleyne tenue" voor officieren, te dragen buiten dienst. (11) *"Donker blaewen rok, met ééne reeks van negen knoopen; gelyken kraeg, van vooren open met zilveren granade of jagthooren op rood laeken geborduurd; puntwys gesnedene omslaegen met twee knoopen; breede en afgeronde slippen... zilveren knoopen met den Bel-*

Afb. 4. Kleine tenue van officier 1833. Schilderij Kon. Legermuseum.

gischen leeuw en het randschrift: Burgerwacht van België. Donker blaauwen lange broek met zilveren band van 35 strepen breedt. (35 mm, sic) Zilveren epauletten. Ze zullen met dezen tenue eenen driehoekigen hoed (steek, sic) mogen draegen zonder andere versiering dan een lis in zilveren torsade en eykels in groot zilverdraed voor de hoofdofficieren." (Afb. 4)

Het jaar 1832 bracht geen verbetering in de dienstijver van de Gentse wacht. Om de manschappen op andere gedachten te brengen en om de voorgeschreven beurtrol te respecteren, verplaatste men de bataljons geregeld naar andere kantonnementen. Laten we ze even volgen op hun lijdensweg:

10 jan: Onze eerste ban gaat naar Ieper. (SAG)

4 apr: Een bataljon vertrekt uit Ieper naar Oostende. (GvG)

11 jul: De bataljons 1ste ban gaan van Oostende naar Nieuwpoort. (GvG)

5 okt: Het bataljon eerste ban gaat naar West-Capelle *"ze worden van het vagevier nae de hel gezonden"*. (GvG)

16 dec: Het 5e bataljon bevindt zich nu te Bassevelde. Het was tot nu toe schier altijd gelegerd in ongezonde streken: Nieuwpoort, Oostende, West-Capelle en Hazegras. Er waren vele "Polderkorsseniers" (polderkoorts, sic) sommigen liggen reeds 8 maand in het hospitaal en genezen niet. (GvG)

10 feb. 1833: Het 5e bataljon gaat van Dendermonde naar Eeklo. (GvG)

1 mei: Het verminkt bataljon van de beweegbare burgerwacht vertrekt morgen naar Oostende. Alleen de manschappen van het 2e bataljon en een tiental anderen van het 1ste en 3e bataljon (vrijwilligers) samen ongeveer 200. Twee andere bataljons zullen, zo het schijnt, aanstaande week hun makers vervoegen. (GvG)

9 jun: Het bataljon gaat van Brugge naar Nieuwpoort. (GvG)

Maar de onwil bleef bestaan; geregeld werden vaandelvluchtigen van de 1ste ban aangehouden en opgesloten. *"By alle bataillons der Beweegbare Burger-wacht hoort men de manschappen bitter klagen, zoo van slechte kleeding en tractement als zwaren dienst en krygs-oefeningen en buytengewone strengheyd der officieren. Zoo groot is tegenwoordig de desertie onder de beweegbare Burger-wacht dat er by het 5e Gentse bataillon niet meer dan 325 manschappen te Nieupoort aenwezig zyn, de overigen zyn vlugtig of zitten in hechtenis."* (GvG 14 sep) Om de gendarmerie te helpen bij de opzoeking, werd van iedere deserteur een signalement opgesteld. (Afb. 5) Iedereen die een vaandelvluchtige aanbracht kreeg een premie van 4 gulden. (12) Al die maatregelen brachten geen aarde aan de dijk: *"Men verneemt dat het bevel over het bataillon, nog altijd in bezetting te Nieupoort, alwaer het gedurig smelt door desertie, ziekte enz. aen den oud-majoor der vrywilligers Juillet toevertrouwd is geworden."* (GvG-30 sep)

Bij K.B. van 13 september besloot de koning hulde te brengen aan die steden en gemeenten die zich moedig hadden gedragen tijdens de strijd voor de onafhankelijkheid. Op 27 september overhandigde de vorst een vaandel aan

SIGNALEMENT

DE

Mabry George

Ayant servi en qualité de

Garde

dans *5me Bataillon*

garde fédérale de la 1re Division

et dont il est DÉSERTE le

18 septembre 1833.

Noms { de son Père *Antoine*
de sa Mère *Bevernaye Isabelle*

Lieu de naissance *Land.*

Date de naissance *le 4 février 1811*

Dernier Domicile avant d'entrer au service *Land.*

Célibataire

Maré

Domicile de l'épouse

Taille *1 - 1/2*

Visage *ronde.*

Front *ronde.*

Yeux *brun*

Nez *Petit.*

Bouche *Petit.*

Menton *ronde.*

Teint

Cheveux } *noir*

Sourcils }

Marques apparentes

Requis le 18 septembre 1833

Le Commandant de *adintendant le com. Isabelle*
garde fédérale de la 1re Division

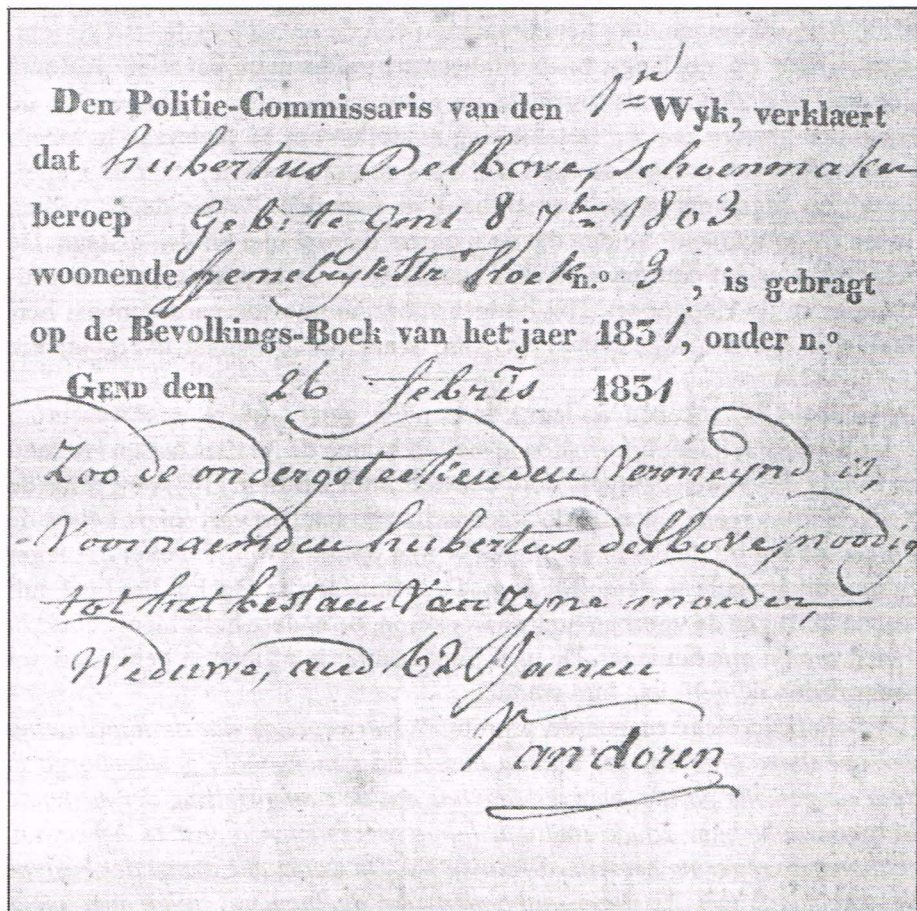
Carroux

Marié ou veuve

Afb. 5. SAG-M25. Signalements-fiche voor deserter.

diezelfde gemeenten. Gent bevond zich niet onder de laureaten, wat wel niemand zal verwonderen. (13)

Iedere november moesten de jongelingen, die het jaar daarop 21 jaar werden, zich laten inschrijven in de rollen van de garde. Op alle mogelijke manieren trachtten de toekomstige wachten zich aan die verplichting te onttrekken. De meesten probeerden afgekeurd te worden voor ziekte of gebrekkigheid; zelfverminking was geen zeldzaamheid. Anderen werkten op het gemoed van de commissie door er een zieke moeder of oude vader bij te betrekken. (Afb. 6) Nog anderen traden in het huwelijk vóór de gewraakte datum om ten minste aan de dienst in de 1ste ban te ontsnappen enz. enz. Er moet gezegd dat de meeste dienstweigeraars te vinden waren in het 5e bataljon gevormd door de wachten uit de randgemeenten. Het lag voor de hand dat jongelingen uit boerenfamilies nog minder konden worden gemist dan ongetrouwde zonen uit een arbeidersgezin. Maar ook de werkman uit

Den Politie-Commissaris van den ^{1^{en}} Wyk, verklaart
dat *Hubertus Delbove, Schoenmaker*
beroep *Geb. te Gent d' 8ten 1803*
woonende *Gemeente Hoek n.º 3*, is gebragt
op de Bevolkings-Boek van het jaer 1851, onder n.º
GEND den *26 Febrís* 1851
Zoo de ondergeteekende Vermeynd is,
Voornaemde Hubertus Delbove noodig
tot het bestaan van zyne moeder,
Weduwe, oud 62 Jaeren
Van Doren

Afb. 6.

de 2e en 3e ban leed onder de verplichte dienst. Men kan de gemoedstoestand van de gewapende burger niet beter beschrijven dan met de brief die een getrouwde garde, uit de onbezoldigde 2e ban, aan de GvG schreef om zijn ongenoegen te laten kennen: *Brief van timmermans knecht J.B. Terwyl hy wacht loopt voor het Stadhuys leest hy aan het bord voor openbare acten: Het budget voor 1833 voor de Burger-wacht belooft 31.291 gulden. Nu vraeg ik of het billyk is zoo groote tractementen toe te staen aen onze overste, welke ryk zyn, terwyl wy arme luyden den Dienst Gratis moeten doen, onze daghuer verliezen en onze vrouw en kinderen zonder brood laten.*" (GvG-27 jan 33)

Ook het Schepencollege stond afwijzend tegenover de burgerwacht, die de stad veel moeilijkheden en geld kostte. De gouverneur de Lamberts, kwam geregeld tussen om de stad op haar plichten te wijzen. *"De commandant van de garde civique reclameert dat de stad niets doet om de onbemiddelden te kleden volgens artikel 33 en 53 van het Besluit van 31 oktober 1830."* (SAG-M25) Alle aanvragen door het commando van de wacht aan de stad gericht, schoof men op de lange baan of beantwoordde men negatief. Kolonel Coppens zag zich steeds verplicht de gouverneur in te schakelen. Op de vraag een grotere zaal ter beschikking te stellen om de tuchtraad in betere omstandigheden te laten werken, verwees de burgemeester naar de Kapellezaal, op dagen dat de politierechtbank niet zetelde. Enkele dagen nadien kwam de gouverneur melden dat de rechters de zaal niet wilden afstaan. De burgemeester gaf dan maar de raad te zetelen in de lokalen van het hoofdkwartier in de Hoogpoort. Het budget voorzien voor de garde, moest herhaaldelijk worden afgesmeekt en werd maar mondjesmaat overgemaakt. (SAG-M25)

Op 21 mei 1833 tekende Willem I, in Londen, een overeenkomst waarin hij beloofde geen vijandelijke daden te stellen zolang de relaties tussen Holland en België niet waren geregeld door een definitief verdrag. (14) Aangezien de Nederlanders reeds eenmaal de wapenstilstand hadden verbroken keken de Belgen de kat uit de boom en gingen er niet onmiddellijk toe over het leger en de burgerwacht te demobiliseren. De Minister van Oorlog liet op 1 juli wel de helft van de voorban huiswaarts keren, de andere helft bleef echter in dienst samen met het leger. De naar huis gestuurde officieren behielden, tot nader order, de helft van hun wedde.

Het Schepencollege reageerde prompt: *"Overwegende dat de handhaving der openbare orde en rust binnen deze stad genoegzaam gewaerborgd is door de gewone politie, en overwegende dat de zamenstelling der rustende Burger-wacht haer zoude toelaten haren werkzamen dienst te hervatten, zoohaast de regering het wil... Besluyte wy: De werkzame dienst der rustende wacht zal met 23 dezer ophouden. De deelnemers zullen niet meer gehouden zyn de wacht op te trekken en patrouilles te maken en er zullen*

geen andere vergaderingen meer plaats hebben." (RV-21 aug en GvG-23 aug)

De dagbladen uitten zich positief op de beslissing: *"... een onnodigen dienst, welke tot niets anders meer strekte dan de burgers geld af te persen... en de staf-officieren en onder-officieren, ten koste van hunne medeburgers-kas een min of meer groot inkomen te verschaffen, het welk hun een middel gaf om op hunne pintjes te gaen."* (GvG-23 aug)

Nog maar pas waren de manschappen van de 1ste ban terug thuis of een melding uit het hoofdkwartier bracht beroering onder de wachten: *"Een dagbevel van den heer Ch. Coppens, hoofd-bevelhebber der Burger-wacht dezer stad, gebied alle Officieren, onder-officieren, korporaals, wachten en leden van het muziek-corps de eerste en derde zondagen der maenden september en october aenstaende de gewoonlyke krygs-oefeningen, van 7 tot 9 uren des morgens, in het Spagniaeds-kasteel te komen verrichten. Een ieder moet in uniform zyn, op pene van straf by de wet bepaeld."* (GvG-28 aug)

De afkeer tegen de burgerdienst was ondertussen bij de meeste Gente-naars zo groot dat het bevel een hevig protest uitlokte. Beducht voor rellen werd het dagorder snel ingetrokken. *"Den kolonel Coppens, komt heden in den Journal des Flandres te laten weten dat de circulaire welke zynen naem draegt door hem niet onderteeekend is geweest."* (GvG-1 sep)

Ondertussen verbeterde de verhouding met Nederland zodanig dat men de 1ste ban nog wel onder de wapens hield, maar alle eenheden naar hun respectievelijke haardsteden terugstuurde. *"Het 3e en 4e bataillon zyn thuisgekomen, ze worden door legereenheden vervangen."* (GvG-22 nov 33)

De officieren bleven hun halve soldij trekken, wat voor hen een mooi zakgeld vertegenwoordigde, maar voor anderen een bron van ergernis was. Deze belachelijke halve-mobilisatietoestand bleef bestaan tot 9 augustus 1835, toen een K.B. de zeven nationale legioenen van de 1ste ban eindelijk op non-activiteit plaatste.

Zolang de mobilisatietoestand duurde moesten echter de voorgeschreven oefeningen doorgaan. Evenals in het verleden was de afwezigheid groot. Als men weet dat de opsluiting de zwaarste straf was kan men zijn conclusies trekken uit volgende berichten: *"Gedurende de pas afgeloopene maend april hebben 75 Burger-wachten de straf van 1 dag tot 5 dagen gevang onderstaen, tot welke zy door den tucht-raed der burger-wacht dezer stad veroordeeld waren geweest."* (GvG-4 mei 34) *"Gedurende de verloopene maenden van dit jaer heeft de tuchtraed 1204 vonnissen uytgesproken..."* (GvG-4 jul 34) Door de grote armoede die er heerste, lieten sommige wachten zich maar al te graag opsluiten. In de gevangenis waren ze zeker alle dagen eten te krijgen. Bij K.B. van 16 september schafte de koning alle straffen af. (GvG-26 sep 34)

Was het om de moraal op te peppen of had men eindelijk ingezien dat de

blauwe kiel niet voldeed, wat er ook van zij, de koning besloot op 4 februari 1835 de garde te voorzien van een splinternieuw uniform. (15) *"Kleed lang, konings-blauw, regt toegeknopt op de borst met negen witte metalen knoppen, blaauwen uytgesneden kraeg met rood boordsel; ronde omslagen met rood boordsel, drypuntige pandslip in jonkilie geel (geel-wit, sic) met blaauw boordsel met dry kleyne knoppen... Schouderlinten in rooden grond op voeyering in blaauw laken; epauletten in roode wol met blaauw gevoederd... witte metalen knoppen een weynig boogs, houdende eenen leeuw in 't midden, en rondom het randschrift Burgerwacht van België... Broek van gryns marenngo laken, rood boordsel... vallende op de leers... Halsboord van zwart laken... Shako van zwarte vilt, 220 mm hoog..."* (Afb. 7)

Afb. 7. 1ste Ban in marskledij 1835. Schilderij Kon. Legermuseum.

Noch de nieuwe kledij, noch een reorganisatie van de 1ste ban begin 1835 veranderde iets aan de dienstijver der Gentse garde. De kiezingen moesten worden onderbroken, er waren geen kandidaten en geen kiezers komen opdagen. Na de volledige demobilisatie in augustus 1835 was het hek volledig van de dam. Alleen enkele idealisten melden zich nog voor de oefeningen. Het ging zo ver dat kolonel De Berlaere, kommandant van het 5e legioen, in april 1836, aan het commando liet weten dat door het ontbreken van enige discipline in de garde van het kanton, hij het nodig had geacht de geweren, die terugkwamen na nazicht door de wapenmaker Montague, niet meer uit te delen. (SAG-M25) In een rapport aan de gouverneur uitte ook kolonel Coppens zich zeer pessimistisch over de situatie in zijn eenheden: "*17 octobre 1838. Er zijn 846 geweren en 30 sabels uitgedeeld. 1306 geweren en 13 sabels bevinden zich in een lokaal in het stadhuis. We raden aan alle wapen in depot te plaatsen. Aangezien de wacht in Gent niet georganiseerd is, kunnen we ze niet verzamelen en inspecteren. Daar de kiezingen in 1835 zijn onderbroken zijn de officieren van de oude garde nog in dienst maar ver van compleet. De inschrijvingen gebeuren regelmatig maar velen bieden zich niet aan en moeten vervolgt worden.*" (SAG-M25) In een ander verslag op 8 december schreef hij zelfs: "*De huidige staat van de garde-civique is niet ernstig te nemen - personne ne bougera.*"

Het Schepencollege profiteerde van de situatie om drastisch te snoeien in het burgerwacht-budget: "*Enfin par la même resolution il à été décidé qu'attendu que la garde-civique se trouvait entièrement désorganisée puisqu'il n'existait ni légions, ni bataillons, ni compagnies il ne pouvait y avoir lieu à mandater la somme de 300 fr. allouée à chaque légion pour frais de bureau.*" (RV-21 feb 39) Coppens drong meerdere malen aan tot betalen, ook de gouverneur schakelde zich opnieuw in, maar het stadsbestuur hield het been stijf onder het motto "geen dienst, geen geld". (16) (Afb. 8)

Toen er eind 1838 door de Europese leidinggevende naties op aangedrongen werd aan de sluimerende oorlogstoestand een eind te stellen en Nederland nog eens dwars kwam te liggen, flakkerde de vaderlandsliefde even op: "*Het bevel tot herzamening van den eersten ban is hier eergisteren ontvangen. Nog al vele personen hebben de opper-officieren onzer burgerwacht hun voornemen te kennen gegeven van zich in de gelederen van den 1ste ban te komen scharen, zoohaast den zelven zich op voet van oorlog zoude bevinden. Andere personen hebben beloft geld opofferingen te doen voor het koopen van wapens, krygsbehoeften en peêrden. Onze citadel wordt in staet van verdediging gebracht. Onze troepen worden samengetrokken aan de Hollands-Vlaamse grens.*" (GvG-25 jan 39)

In februari gingen de verkiezingen door voor de kapiteins, luitenanten, sergeanten, fourriers en korporaals van de compagnies uit de eerste ban. (GvG-15 feb) "*De nieuwgekozen officieren (36) van de 1ste ban hebben*

PREMIERE DIVISION. — FORCE DU CORPS CANTONAL.				
INDICATION	COMMUNES ausquelles appartiennent les hommes de chaque Compagnie.	SOMME D'HOMMES Officiers compris.	OBSERVATIONS.	
PREMIERE LEGION.				
1. ^{re} Compagnie		116	(1) On des Cantons révisés de... et de... (Art. 18 de la Loi.)	
2. ^{de} Compagnie		135	(2) Art. 22 de la Loi.	
3. ^{de} Compagnie		132	(3) Art. 23 de la Loi.	
Etat-Major des Bataillons		21		
Etat-Major de la Légion		1		
DEUXIEME LEGION				
1. ^{re} Compagnie	Sard	143		
2. ^{de} Compagnie		148		
3. ^{de} Compagnie		144		
Etat-Major des Bataillons		21		
Etat-Major de la Légion		1		
TROISIEME LEGION				
1. ^{re} Compagnie		Sard	146	
2. ^{de} Compagnie			142	
3. ^{de} Compagnie			120	
Etat-Major des Bataillons			21	
Etat-Major de la Légion	1			
QUATRIEME LEGION				
1. ^{re} Compagnie	Sard		146	
2. ^{de} Compagnie			141	
3. ^{de} Compagnie			141	
Etat-Major des Bataillons			21	
Etat-Major de la Légion		1		
PREMIER BATAILLON.				
1. ^{re} Compagnie		Eruckhinnel	135	
2. ^{de} Compagnie		id	126	
3. ^{de} Compagnie		id	154	
4. ^{de} Compagnie		id	173	
5. ^{de} Compagnie	id	166		
6. ^{de} Compagnie	id	139		
Etat-Major du Bataillon.		5		
DEUXIEME BATAILLON.				
1. ^{re} Compagnie	St Denis Westroo,	127		
2. ^{de} Compagnie	St Denis de Affre	137		
3. ^{de} Compagnie	Fedberg	122		
4. ^{de} Compagnie	id	130		
5. ^{de} Compagnie	Jendbrugge	119		
6. ^{de} Compagnie	id	146		
Etat-Major du Bataillon.		6		
TROISIEME BATAILLON.				
1. ^{re} Compagnie	Marickhede	178		
2. ^{de} Compagnie	Werkelberg	190		
3. ^{de} Compagnie	id	134		
4. ^{de} Compagnie	id	136		
5. ^{de} Compagnie	id	136		
6. ^{de} Compagnie	id	170		
Etat-Major du Bataillon.		11		
Etat-Major de la Légion.		11		
TOTAL DE LA FORCE EFFECTIVE.		15830		

Afb. 8a. SAG-M25. Budget 1835 voor de 5 legioenen.

NUMERO D'ORDRE.	INDICATION DES DEPENSES.	SOMMES		Années proposées pour le Censuel de Régence.	OBSERVATIONS
		PROPOSÉES par le Conseil d'Administration de la Garde Nationale.	ACCORDÉES par le Conseil Provincial.		
Chapitre Premier					
	Bureau du Colonel commandant Supérieur				
1	Entretien d'un officier d'ordonnance	1200			
2	Indemnité pour un officier d'ordonnance				
3	Indemnité pour un officier d'ordonnance	1000			
4	Indemnité pour un officier d'ordonnance	1000	1000	400	
5	Indemnité pour un officier d'ordonnance	60			
6	Indemnité pour un officier d'ordonnance	300			
7	Indemnité pour un officier d'ordonnance	1200	500	500	
8	Indemnité pour un officier d'ordonnance	1000			
9	Indemnité pour un officier d'ordonnance	300			
10	Indemnité pour un officier d'ordonnance	300	300	300	
11	Indemnité pour un officier d'ordonnance	100			
12	Indemnité pour un officier d'ordonnance	400	300	300	
	Total 1er	7800	2100	1400	
	Nota: La cinquième légion communale rurale doit verser pour un trimestre dans les dépenses de ce chapitre une somme de	786	210	1120	
	Reste 1er	7014	890	1120	
Chapitre Deux					
13	Quatre légions de la ville de Gand				
14	Un capitaine adjudant major	300	300		
15	Deux lieutenants adjudants majors	600	200		
16	Deux lieutenants majors	180	75		
17	Deux adjudants majors	300	150	800	
18	Deux adjudants quar tiers maîtres	300	150		
19	Deux lieutenants quar tiers maîtres	600			
20	Deux lieutenants quar tiers maîtres	600	300	500	
21	Deux lieutenants quar tiers maîtres	300	1100	1100	
	Total 2°	4720	4400	4400	
	Total 1er	19120			
Chapitre troisieme					
Cavalerie					
22	Equipement complet de la cavalerie	400			
23	Entretien de la cavalerie	500			
	Total 3°	900			
Chapitre quatre					
Artillerie					
24	Entretien d'un officier d'ordonnance	100			
25	Travaux de construction	75			
	Total 4°	175			
Chapitre cinq					
Rapports					
26	Le Colonel de la légion	673 66	673 66		
27	Le Lieutenant Colonel	42 32	42 32		
28	Le Capitaine	31 10	31 10		
	Total 5°	747 08	747 08		
Chapitre six					
Cinquième légion Commune rurale					
29	Un capitaine adjudant major	300			
30	Deux lieutenants adjudants majors	600			
31	Deux lieutenants majors	180			
32	Deux adjudants majors	300	1160	1100	
33	Deux adjudants quar tiers maîtres	300			
34	Deux lieutenants quar tiers maîtres	600			
35	Deux lieutenants quar tiers maîtres	600			
36	Deux lieutenants quar tiers maîtres	500			
37	Deux lieutenants quar tiers maîtres	500			
	Total 6°	2830 10	1160	1100	
	Nota: La cinquième légion communale rurale doit verser pour un trimestre dans les dépenses de ce chapitre une somme de	786	210	1120	
	Total 6°	3620 10	1470 60	1280	
Recapitulation					
1	Chapitre 1 ^{er} Bureau du Colonel commandant Supérieur	7014		1120	
2	Chapitre 2 ^o Quatre légions de la ville de Gand	19120	4400	4400	
3	Chapitre 3 ^o Equipement complet de la cavalerie	900			
4	Chapitre 4 ^o Artillerie	175			
5	Chapitre 5 ^o Rapports	747 08	747 08		
6	Chapitre 6 ^o Cinquième légion Commune rurale	3620 10	1470 60	1280	
	Total général 1er	31035 18	8986 68	6900	

Afb. 8b. SAG-M25. Budget 1835 voor de 5 legioenen.

zich op het bureau van den Staf der Burger-wacht op de Hoogpoort begeven bij kolonel Coppens. Ze komen iedere morgen samen op het stadhuis om er in de wapenoefening en krygsleer onderwezen te worden. De onder-officieren krijgen alle dagen om 6.30 uur les in het Metershuys op de Vrydagmarkt." (GvG-20 feb)

Het vredesverdrag met Nederland kwam tot stand op 19 april 1839. De geest van strijdbaarheid verdween als sneeuw voor de zon. *"Z.M. de koning komt bij K.B. van 16 dezer ontslag te geven van alle straffen, tot dus verre ter zake van de Burger-wacht uytgesproken. Dit is goed, maer het zou nog beter zyn konden wy eens en voor altyd van dit ongemak ontslagen worden." (GvG-19 jun)* De kolonel Vergauwen en Banneville van het 1ste en 2e legioen en meerdere hogere en lagere officieren namen ontslag.

De armoede vierde hoogtij en ging gepaard met een geweldige hongersnood. Speciaal de katoenwerkers leden onder werkloosheid. (17) Begin oktober kwamen de laatsten dan ook in opstand. Men zag in dat wapens, uitgedeeld aan arbeiders ingelijfd bij de burgerwacht, ook konden gebruikt worden tegen de gevestigde macht. (GvG-4 okt) Als de geweren moesten worden ingeleverd verklaarden vele wachten hun wapens reeds te hebben afgeleverd, anderen zegden nooit een "fusiek" te hebben ontvangen. (SAG-M25) *"De geweëren, welke voor de burgerwacht gediend hadden en ten stadhuyze bewaerd wierden, en voor welkers onderhoud er jaerlyks de sapeurs-pompiers eene nogal aenzienlyke gratificatie gegeven wierd, zyn gisteren, uyt voorzorg, onder een geleyde cuirassiers en voetvolk in onze citadel op St-Pieters overgevoerd." (GvG-9 okt)* In een verslag van 26 juni 1841 over de staat van de wapens konden we lezen dat er 1800 geweren op een zolder van het stadhuis waren neergeworpen daar de wapenzaal moest herschilderd worden. Toen de oproer onder de katoenarbeiders uitbrak waren de wapens, in de nacht van 3 op 4 oktober 1839 naar de citadel gebracht. De geweren waren nu roest en in zeer slechte staat. De gouverneur vroeg de citadelbevelhebber te zorgen voor een "place convenable" om er het arsenaal in onder te brengen. (SAG-M25) Uit dit alles kunnen we besluiten dat, tussen de bewuste verhuis-nacht in 1839 en juni 1841 niets was gedaan om de bewapening in orde te brengen.

De periode 1840-1847 vormt het dieptepunt in zowel de lokale als nationale geschiedenis van de garde-civique. De 1ste ban was ontbonden en er werden geen oefeningen meer gedaan. Een deel van het officierskorps, samen met enkele idealisten van lagere graad, trachtte de eer op te houden. Af en toe haalden ze, in uniform, een personaliteit af aan het station of aan een stadspoort. Ze waren er ook nog steeds bij om te pronken op een plechtigheid of om te flaneren onder de bomen op de Kouter.

Niemand interesseerde zich nog voor de garde. In het hoofdkwartier aan de Hoogpoort trachtte men zoveel mogelijk van het jaarbudget binnen te halen.

Congé

Définitif.

BELGIQUE.

MINISTÈRE DE LA GUERRE.

En vertu de l'autorisation du Ministre de la Guerre, en date du 20 Nov 1835
 N.º 19 le soussigné *Charles Dumortier* commandant le Régiment des *Légion*
général sous ses ordres, par le présent, congé définitif au nommé, *Weyraet*
Jean fils de *Jean Louis* et de *Rebecca Sturck*
 né à *Gand* province de *Flandre orientale* le 13 Janvier 1814
 taille d mètre centimètres millimètres, visage front
 yeux nez bouche menton cheveux

sourcils signes particuliers et ce à raison de
marques au 21 année
 Le surnommé *Weyraet*
 a servi en dernier lieu en qualité de *Garde Corps* de *Garde* *général*
 ses services antérieurs, campagnes, blessures et actions d'éclat sont détaillés ci-après.

ETAT DES SERVICES ANTERIEURS. | CAMPAGNES, BLESSURES ET ACTIONS D'ÉCLAT.

Conformément à ce qui est prescrit par les réglemens d'administration en usage à l'armée,
 il a été décompté avec le susnommé; après que la valeur de ses effets a été portée dans son
 avoir, il lui a été payé la somme de _____
 qu'il déclare avoir reçue _____

Toutes les autorités civiles et militaires sont invitées à laisser passer et librement circuler
 le susdit *Weyraet* et à lui donner aide et protection en cas de besoin.

Fait à *Gand* le 20 Nov 1835
 SIGNATURE DU CONGÉDIÉ, | LE COMMANDANT DU Régiment des *Légion*

Charles Dumortier

Definitief ontslag na 5 jaar dienst.

Om hun bestaan te rechtvaardigen zorgde de "état-major" ervoor dat iedere november de nieuwe wachten werden ingeschreven. Ook de tucht- en kantonale raden zetelden regelmatig, niettegenstaande niemand op de uitspraken reageerde. De bevolking zag de gang van zaken met lede ogen aan. Ook het schepencollege wenste zo weinig mogelijk met de garde te doen te hebben. De groepering kostte, niettegenstaande haar papieren bestaan, nog steeds belastinggeld. Men liet dan ook geen gelegenheid onbenut de garde te bekritisieren en belachelijk te maken. Een treffend voorbeeld voor de relatie tussen het stadsbestuur en de wacht vonden we in de zaak "Heyvaert". Een muziekvereniging uit het Gentse vroeg de stad een lokaal ter beschikking te stellen om er te oefenen. De stadsraad willigde de vraag in en besloot dat het 3e legioen daarvoor een plaats in het oude Capucijnenklooster moest afstaan. Natuurlijk kwam er tegenkanting en ontstond een drukke briefwisseling tussen de partijen. Prosper Jean Heyvaert "commie" van 3e klas, hoogstwaarschijnlijk het ganse theater hartsgrondig beu, veranderde in een nota alle "garde-civique" om in "garde-comique". Een diepbeledigde "état-major" verlangde genoegdoening en schakelde de gouverneur en de nationale regering in. De burgemeester schoof de zaak op de lange baan maar moest, na meer dan één jaar, de gewraakte stadsbediende bestraffen; Heyvaert werd 15 dagen wedde afgehouden. (18) (RV-13 apr 44) Had de wacht het pleit gewonnen profijt deden ze zich niet; van nu af legde de stad meer en meer beslag op de door hen bezette stadslokalen.

Roger VAN AERDE
1986

NOTEN

- De officieren werden per maand, de rest per dag uitbetaald. Hierna de soldij voor 1831, nog in gulden uitbetaald. Het duurde nog tot 1834 vooraleer de Belgische munt in voege kwam.

Majoor	: 216,66 g.	Adjutant onder-officier	: 1,00 g.
Kapitein	: 133,33	Sergeant-majoor	: 0,75
Luitenant	: 75,00	Sergeant	: 0,60
Onder-luitenant	: 58,33	Fourrier	: 0,60
Betaalmeester	: 75,00	Korporaal	: 0,35
Dokter 1e klas	: 75,00	Trommelaar	: 0,30
Dokter 2e klas	: 50,00	Wacht	: 0,20
- De gevangenis werd bewaakt door de "Municipale Wacht" opgericht in oktober 1830. De eenheid van 200 man, meestal oud-militairen, was goed geoefend en bood zich vrijwillig aan de grenzen te gaan verdedigen. Over die Municipale Wacht hebben we het later in de serie.
- Voor hun moedig gedrag in de gevechten te Strobrugge werden op 30 juli 1834 volgende Gentse burgerwachten verermerkt als ridder in de Leopoldsorde:

- F. Lamy de Fiogay, kapitein, niettegenstaande 2 maal gewond bleef hij op post.
 - P. Schuermans, onder-luitenant, vaandeldrager, voor betoonde moed.
 - L. Vandewoestyne, sergeant, gekwetst te Strobrugge.
 - C. Verhelle, voor betoonde moed, gekwetst te Strobrugge.
 - A. Schoonlevens, luitenant-kwartiermeester, voor betoonde moed en het redden van de geldkist.
4. Over het muziekkorps hebben we het later in de reeks.
 5. Op verschillende kledijstaten uit die periode vindt men "a perdu son fusil", "est parti avec son arme", "déserté avec arme et bagage", "déclaré fusil vollé" enz. enz.
 6. Na eerst in het stadhuis zelf te zijn ondergebracht, was sedert de benoeming van kolonel Coppens tot opperbevelhebber, het hoofdkwartier ondergebracht in de gewezen pompierwacht in de Hoogpoort.
 7. Pasinomie reeks 3, deel 2, p. 144. De wet op het in actieve dienst houden van de 1ste ban werd vernieuwd op 29 december 1831 en 22 februari 1832, respectievelijk in Pasinomie reeks 3, deel 2, p. 232 en p. 269-270.
 8. Ook in Gent werd een beurtrol opgesteld die de aflossing tussen de 4 bataljons 1ste ban uit de stad en dit uit de randgemeenten regelde.
 9. De meeste eenheden waren gelegerd in de Limburgse heide. Deze massale militaire concentraties lagen aan de basis van de kampen bij Diest en speciaal bij Beverloo, het latere kamp van Leopoldsbuurg.
 10. L. Leconte: L'origine de la Blouse de 1830.
In: Carnets de la fourragère. 5e serie, p. 503. -1937-
 11. P.J. Bemelmans: Recueil administratif. Tome 3, p. 590. Arrêté fixant la petite tenue des officiers de la garde civique - Besluit bepaelende de kleyne tenue van de officieren der burgerwacht.
 12. D'Amant Neut: Recueil complet des lois, arrêtés et instructions sur la garde civique. p. 116 -1834-
 13. Pasinomie reeks 3, deel 2, p. 498.
 14. F. Van Kalken: Histoire du Royaume des Pays-Bas. -1910-
 15. Pasinomie reeks 3, deel 5, p. 1 tot 8.
L. Leconte: L'infanterie de la garde civique et ses uniformes.
In: Carnets de la fourragère. 3e serie, p. 203. -1930- Besluit vaststellende de kleeding van de burgerwacht.
 16. De crisis in de burgerwacht laat zich gemakkelijk aflezen in de jaarlijkse gestemde budgetten. Vanaf 1837 snoeide het schepencollege in de uitgaven. Hierna het budget voor de 4 legioenen van de stad zelf:

<i>jaar</i>	<i>getalsterkte</i>	<i>budget</i>	:	<i>jaar</i>	<i>getalsterkte</i>	<i>budget</i>
1831	: 12.256	: 9915,24 g	:	1840	: 12.447	: 3505,72 fr
1832	: 12.256	: 9119,48	:	1841	: 12.513	: 494,78
1833	: 12.224	: 9881,22	:	1842	: 12.359	: 1510,00
1834	: 12.311	: 6721,42 FR	:	1843	: 12.359	: 1578,55
1835	: 13.068	: 6857,53	:	1844	: 12.359	: 1510,00
1836	: 11.984	: 5999,29	:	1845	: 12.359	: 1560,00
1837	: 11.941	: 1898,95	:	1846	: 12.333	: 1510,00
1838	: 11.930	: 2070,00	:	1847	: 12.333	: 1510,00
1839	: 12.263	: 7915,46	:	:	:	:
 17. G. Deseyn: Omtrent de werkloosheid en armoede tussen 1740 en 1856.
In: Tijdschrift voor Geschiedenis van Techniek en Industriële Cultuur, Jg. 4, N°3. -1986-
 18. "Den Vaderlander" van 12 maart 1843.

GENSCHEN WOORDE EN UITDRUKKINGEN

Deel XV

**Raak, raak,
nen twiedekker!**

Gentse woorden & Uitdrukkingen

*Bijien geschart...
en oetiekend d'z*

Eddy Levis & Gill. Van Geert

Ik keune rèsoneeren gelijk den besten avekoat
Syn: "Hij kan klappe gelijk nen avekoat; hij kan 't goe zegge (explikeeren); mijne avekoat (: een echtgenote of een vrouw die het goed kan zeggen); klappe gelijk nen ekster (een kalle); hij zoe Ons Hiere van 't kruis klappe; 't es uuk ne klapper (een klapperigge); hij hee een gladde (goeie) tonge; een tonge hèn gelijk nen avekoat; hij kan klappe gelijk ne predikant; hij es welsprekend in zijn tonge; hij es onder de tonge gesneeje; hij es op zijn tonge (mondje) nie gevalle (gestuikt); hij es mee zijn tonge op gienen blèwe stien gevalle; op den diene zijn tonge

staan der uuk gien zwirre; goe ter tonge zijn; hij es goe van den tongriem gesneeje; hij en zal niet lichte zijn tonge verstuike": een gladde tong hebben.

Allez... waar es U boerke?

Syn.: "zijn moagske moe opsloan": onwillekeurige oprisping van gassen uit de maag.

Ook: "'t moe een boerke loate (losse). Geef dienen boer ne stoel", wordt gezegd van iemand die een boer laat.

Mijn suikerloetse

Syn.: "'t Es zuu mijn suikerkulleke, suikerloetje, mijn suikermondje, mijn bedirvelinkske": mijn lievelingskind. Een "suikerkientse" is een enig kind dat door zijn ouders vertroeteld wordt, de lieveling, vandaar de uitdrukking: "'t suikerkientse zijn".

We zulle doar de sponse over voage

Syn.: "Mee de sponse over iets goan, me zullen 't moar vergeten; 't es vergeten en vergeve": doen alsof het niet gebeurd is, er de spons over vegeen.

Hij zal were zijn gat verbrand hên

Syn.: "Die zijn achterste (billen, îrsgat, konte, ol) verbrandt, moe op de bleine zitte": wie een domheid uithaalt moet er de gevolgen van dragen.

Doet die kleppe van veur u uuge... ze zijn U an 't meehelpe

Syn.: "Doet die schelle (velle, lappe) van veur U uuge; U uuge stoan op U gat; ge zoe gien uuge moeten hên om da nie te zien; doe U uuge ne kier ope; g'hét stront in U uuge; ge zoet beter uit U uuge moete zien gelijk ne koater uit zijn kluute": zie je nu niet wat er aan 't gebeuren is?

Syn.: "Ze zijn u nen toer an 't lappe (droaje); ze zijn bezig mee Uwen board (moestas) af te doen; ze zijn U een pîrre an 't stoove; ze zijn U ne kluut an 't aftrekke; ze zijn U ei an 't pelle; ze zijn der U op an 't legge; ze zijn zand in U uuge an 't streuje": hier ze zijn U horens aan het zetten waar je bij staat. (zie ook verder bij plaat 36: "Beter nen huurendroager of ne gazetendroager: ge moet zuu luie nie roepe").

'k Ben liever kleine dan lank en dwoas

Geeft men als antwoord wanneer men voor "kleine" verweten wordt.

Op de tekening staan beide mannen vóór een spaarkas afgebeeld. Een generatie terug behoorde ze tot het gewone café-meubilair. Zo'n kas behoorde toe aan een "spoarmoatschappije".

Iedereen had zijn nummer met een gleufje waarin hij bij elk cafébezoek zijn vrijwillige bijdrage deponeerde. Dit deed men soms door het geldstuk of het briefje met een houten latje in de gleuf te duwen. Op het einde van het jaar, bij feesten, ledigde men de kas. Veelal werd het spaargeld niet echt gespaard als appeltje voor de dorst, maar richtte men er een banket mee in, of maakte men er een uitstapje mee (zie afb. p. 48). Een bestuursvergadering van een maatschappij heette "boeteniet". Het woord is samengesteld uit "boete" en "eed" (bestuur), waarbij diegenen die afwezig waren beboet werden. Die boete werd in de kas gestort.

Het Gentse woord voor maatschappij is "vereenigijnge" of "sosseteit" (<Fr.: "société"). In Gent wordt vandaag met de Sosseteit "De Gentsche Sosseteit" bedoeld, die ijvert voor het Gents dialect.

J. Boes schrijft in: "Folklore van de volksbuurt":

Zeldzaam zijn de herbergen, waar geen spaarmaatschappij gevestigd is. Het doel dezer verenigingen is zeer verscheiden: het inrichten van groepsreizen, het vormen van een spaarpotje. Nochtans blijft de hoofdbedoeling van bijna iedere maatschappij de gelegenheid scheppen om zich te verzamelen, te eten

Plaat 21

en te drinken. Andere spaarmaatschappijen bieden aan hun leden de mogelijkheid op Carnaval of Gentse feesten over een "ponkske" te beschikken om zich eens goed te vermaken."

Hier, wa lappe

Zie tekst bij plaat 17: "Hij kreeg nu toch gestampsel... en dikke muilpirre daarbij": slaag krijgen.

'k Blijv' altijd veur diene blende muur stoan

Muur zonder deur- of vensteropeningen, of waarvan de deuren en vensters achteraf dichtgemetseld werden. Zo spreekt men ook van een "blende deure" en een "blende vijster". Bij heel wat oudere huizen zijn er nog "blende vijsters", sommigen met ramen op geschilderd. Dit deed men om niet zoveel stedelijke belasting te moeten betalen.

Een gevel met veel ramen was nl. een teken van welstand en werd als zodanig belast. Zo kende of kent men nog de belasting op poorten, opritten en voetkrabbers.

Op U huufd keunde stoovaat kappe

Syn.: "G'hèt een muile veur kromme noagels op rechte te sloan; hij een huufd om leer op te kloppe; hij hee een weeze (muile, smoel, tote) om maskers op te giete; hij hee een huufd om bruin te ruuke (: roken); z'es zuu luulk (: lelijk) of de nacht; 't es een spuuk; ne luulken donder; hij hee een muile gelijk een mislukt proces-verbaal; dat er azuu ne kop op een virke stond, 'kate van ze leve gien uufflake ne mier; da'k azuu een muile hoa, 'k deeje mijn voader een proces an!": uitermate lelijk zijn.

Estaminet

Estaminet, syn.: "stammenee, staminee" (eenvoudige herberg, bierhuis, kroeg) is weer een van de vele getuigen van de Spaanse aanwezigheid in de Nederlanden. Zo schreven Spaanse soldaten op de gevels van bepaalde loense herbergen of "kaberdoezen": "Esta minetta" < Sp.: "Hier zijn poesjes" of meisjes.

Dat de Spanjaarden niet alleen op het Gents hun stempel gedrukt hebben, maar ook op het Antwerps horen we nog in het woord "trabakken" voor "werken" in het Antwerps dialect, wat < Sp.: "trabachos".

Zie ook plaat 22: "kasmistroel".

OUDHEIDKUNDIGE KRONIEK

De Geschiedenis van een schilderij van Sint-Baafskerk

In "De Gazet van Gent" van 8 juli 1922 leverde Alfons Van Werveke de volgende bijdrage:

Wij zullen eens vertellen hoe en wanneer onze hoofdkerk werd gebouwd. Heden is het voldoende mede te deelen, dat de kapel van de benedenkerk, die nevens den kruisbeuk ligt aan de Limburgstraat, gebouwd werd in 1462 door Laurens de Maegh en Louisa van den Hove, zijne echtgenoot.

L. de Maegh was raadsheer en ontvanger generaal van Vlaanderen van Artesis, onder Philips den Goede (overleden in 1467) en lid van den Raad van Vlaanderen onder diens zoon, Karel den Stoute. Hij stierf 6 Maart 1469 en werd begraven onder een koperen grafplaat in de kapel, die hij gesticht had. Louisa van den Hove, zijn weduwe, stierf 31 December 1484 en werd ter aarde besteld in Sint-Agnethaklooster op de Lindelei.

De echtgenoten hadden niet alleen den bouw der kapel van Sint-Baafs bekostigd, maar ze hadden ook het altaar versierd met een drieluik met voetstuk, dat is een groot middenpaneel, welk door twee luiken kan worden gesloten en dat op een breed paneel staat als op een voet. Het stelde voor: het middenstuk, *Christus tusschen de moordenaars*; de luiken, *Het koperen serpent* en *Moses doet water uit de rots springen*; het voetstuk, *De inneming van Jeruzalem door Titus, zoon van keizer Vespasianus*.

Het gewrocht kon evenals de *Aanbidding* der van Eyck's, in 1566 aan de verwoesting der beeldstormers ontsnappen. In 1659 werd het oorspronkelijk altaar door nieuw schrijnwerk vervangen. In 1713 sloot men de kapel af met marmer en koperen balusters. Zijn bij die werken de paneelen geschonden, of hebben onbehendige herstellere ze beschadigd?

Egidius van de Vivere de Wambeke, griffier bij den Raad van Vlaanderen, die ze in 1791 of 1792 beschreef, stelde toen vast, dat het middenstuk veel geleden had "door de onkunde".

In den aanvang van de XIXe eeuw werd de beeldhouwer A.B.F. Portois, belast met het vervangen van het houten altaar van 1659 door een nieuw van marmer. De schoone afsluiting van 1713 werd vervangen door het ijzeren hek, dat nog aanwezig is en de schilderij, door de echtgenooten de Maegh geschonken, moest plaats maken voor een paneel van Abraham Janssens, *Christus op den schoot zijner moeder*. Het drieluik werd verwezen naar de zevende kapel van de krocht, zonder het voetstuk, dat uit de kerk verdween.

P.F. de Goesin-Verhaeghe, conservator van het Museum van Schone Kunsten, die het werk in 1819 beschreef, vertelt dat "het middenstuk geleden

heeft door de achterdochtige onbescheidenheid van de nieuwsgierigen, die meenden, dat het met lijmverf of met eiwit geschilderd was, en die, om de waarheid te weten, trachtten schilfers van de kleur er af te nemen. Het zou te wenschen zijn, dat men, om dat kostbaar voortbrengsel te bewaren, ophield zulke proefnemingen te doen. Daartoe zou men de twee luiken aan het voornaamste stuk moeten bevestigen en ze met een sleutel toehouden".

De drie deelen van het werk, die zich nog in de kerk bevonden, waren dus van elkander gescheiden: het middenpaneel hing toen in de tiende (?) kapel van de bovenkerk, de luiken waren in de negende (?) kapel. Ten jare 1824 deden de kanunniken het middenstuk herstellen door J. Lorent, maar de bewerking was mislukt, want men sloot het stuk op in een kamer nevens de kerk. Omstreeks 1860 werd het weer onder handen genomen door Rafaël Bonselaere. Van dan af werden de drie gedeelten bij elkaar gevoegd, maar dusdanig, dat de luiken niet meer kunnen draaien en gesloten worden op het middenstuk.

Ziehier waarom: Op den rug van de luiken staan geschilderd, rechts van den toeschouwer, het beeld van den H. Lodewijk, patroon van Louisa van den Hove, de begiftigster; links, het beeld van den H. Laurens, beschermheilige van Laurens de Maegh. Nu is gebeurd dat, om de drie planken van elk luik bij elkander te houden, men op de voegen acht stukken hout heeft genageld, en om die aan te sluiten, niet alleen het schilderwerk heeft weggeschraapt op de plaats zelve, maar tevens op het vierde ongeveer van elk paneel.

Thans wordt het gewrocht met de grootste zorg bewaard. Het is geen werk van een Geeraard van der Meire, zooals men het in 1824 heeft geschreven; maar wat geeft dat? In zijn huidigen toestand is het nog een gewrocht van eerste gehalte: men zou er meer van spreken, had het niet voor gebuur de *Aanbidding* der Van Eyck's, waarvan het verschilt onder andere door beweging en gevoel.

BIBLIOGRAFIE

Ter gelegenheid van de heropening van de Opera op 2 September 1993 verscheen bij Lannoo een luxueus boek, getiteld **"De Opera van Gent. Het "Grand Théâtre" van Roelandt, Philastre en Cambon"**.

Het resultaat van het opzoekingswerk van een 10-tal gespecialiseerde medewerkers. Eindredactie: Johan Decavele en Bart Doucet.

2,2 Kilogram rijke informatie, niet alleen over onze meer dan anderhalve eeuw oude "Fransche Theater", maar ook over al wat er aan voorafging en al wat er in de loop der tijden mee gebeurde.

Gedurende 240 bladzijden kan men tot in de kleinste details de geschiedenis volgen van onze opera. Niet alleen een opsomming van feiten; ook de steeds zo boeiende "petite histoire" werd niet vergeten. Dit alles opgefleurd met 230 illustratie, waarvan 100 in kleur.

Imposant formaat: 33 cm. hoog en 25 cm breed.

Gebonden in linnen band, met stofomslag. Zeer verzorgd gedrukt.

Prijs: 2.450 fr. Ja, een dergelijk boek kan niet goedkoop zijn.

Mocht men moeilijkheden ondervinden om het te bekomen in de boekhandel, dan komt men nog altijd terecht bij de Uitgeverij Lannoo - Kasteelstraat 97 te 8700 Tielt. Tel.: (051) 42.42.72.

Van 1906 tot 1909 verscheen van de hand van Paul Fredericq het 3-delig standaardwerk **"Schets eener Geschiedenis der Vlaamsche Beweging"**.

Moeten wij deze liberale flamingant nog aan onze lezers voorstellen? Wij geloven het niet. Er toch even aan herinneren dat deze Doctor in de Historische Wetenschappen, na leraar geweest te zijn aan het Atheneum, in 1883 zijn oud-leraar Jacob Heremans aan de Universiteit opvolgde als Professor van "littérature flamande". Hij doceerde eveneens geschiedenis en Germaanse literatuur.

In 1876 was hij één van de bezielers van de Pacificatiefeesten.

Oprichter en werkpaard van het "Hooger Onderwijs voor het Volk".

Lid van de Stedelijke Commissie voor Monumenten en Stadsgezichten lanceerde hij er het idee om ook de gevels van privé-woningen te beschermen.

In 1916 werd hij, samen met Professor Pirenne, door de Duitsers aangehouden en weggevoerd naar Duitsland. Na het einde van de oorlog werd hij de eerste na-oorlogse Rector van de Universiteit, maar zijn gezondheid was in gevangenschap geknakt en hij stierf in 1920.

Wie zich een beeld wil vormen van het flamingantisme in de 19e eeuw (in een periode dat dit begrip nog een hele andere betekenis had dan nu nog het geval is) kan niet voorbijgaan aan dit standaardwerk dat hij zelf bestempelde

als "mijn lieveling onder mijne geschriften omdat ik het met mijn hartebloed heb geschreven."

Helaas was dit 1123 bladzijden tellend werk sinds lang onvindbaar geworden. Een voldoende reden voor het Liberaal Archief om er een facsimile-uitgave van te plannen die zal verschijnen in het voorjaar van 1994.

Dit omvangrijk werk zal 2.400 fr. kosten + 150 port.

Over te schrijven op Rekening Nr. 551-2843700-20 van het Liberaal Archief - Kramersplein 23 te Gent. Tel.: (09) 221.75.05.

In de interessante serie "Uit het Verleden van de RUG" verscheen onlangs het Nr. 35 gewijd aan "**De academische loopbaan van Prof. Dr. Joseph Plateau**", van de hand van Anne-Marie Simon-Van der Meersch, coördinator van het Archief van de RUG.

Zoals steeds is dit zeer lezenswaardige lectuur. Wij hebben hier wel een Plateaustraat en ieder jaar wordt, ter gelegenheid van het filmfestival, deze naam meermalen geciteerd, maar wie Joseph Plateau nu feitelijk was en wat hij gepresteerd heeft, daar zullen de meeste Gentenaars niet veel van voortvertellen.

Zelfs dezen die iets meer weten over Plateau zullen in dit boek ongekende aspecten van deze persoonlijkheid ontdekken.

Het boek bevat een 100-tal bladzijden en een 10-tal portretten van personen die een rol gespeeld hebben aan de Universiteit in de tijd van Plateau.

Het boek kost 250 fr. en voor 290 fr. wordt het u thuis bezorgd.

Het best is eerst even contact op te nemen met het "Archief van de Rijks-universiteit". Tel.: (09) 264.30.81.

H.C.

VRAAG EN ANTWOORD

Van de Heer **Erik Dekeyser** ontvingen wij de volgende aanvulling:

In aansluiting op het antwoord van de heer Arthur De Decker in G.T. 22e jaarg. nr. 5 blz. 285 i.v.m. het Landbouwershuis aan het Goudenleeuwplein en het in vraag stellen van één of twee branden, geef ik graag volgende aanvulling.

De heer De Decker baseert zich o.m. op Guido Deseyn die in zijn interessante Gids voor Oud Gent op p. 140 schrijft: 'Van toen af tot na de brand na de laatste wereldoorlog is het onafgebroken een afspanning of herberg gebleven. (...) Het brandde in het midden de jaren vijftig uit'.

Ook in 'Stadsarcheologie' jg. 7, 1983/1 p. 28-46, is er sprake van een brand in 1920, maar wellicht heeft Guido Deseyn zich daarin vergist, want ikzelf herinner mij nog levendig dat ik als 14-jarige knaap getuige was van die brand op 19 januari 1957 's avonds. Daar was toen geen herberg meer gevestigd maar een groot meubelmagazijn, '1000 Meubels'. In aanwezigheid van honderden toeschouwers stortte eerst het dak en daarna het ganse gebouw in. Het magazijn brandde af tot op de grond.

De Heer **Gilbert Minne** zit met de volgende vragen:

In enkele notarisakten betreffende de nalatenschap van mijn rechtstreekse voorvader Guillaume Joseph MINNE (geboren 9.2.1787), spruitende uit het Gentse vleeshouwersambacht, worden zijn roerende en onroerende bezittingen opgesomd, waaronder enkele gelegen buiten Gent (bv. te Ertvelde) en een aantal binnen het huidige grondgebied van de stad. Bij bepaalde eigendommen wordt enkel de gemeentenaam vermeld, bij andere staan wel gegevens die mogelijk toelaten ze vandaag te kunnen situeren.

Hierna volgt een inventaris van de eigendommen in het huidige Gent waarbij een plaatsaanduiding wordt opgegeven alsook de datum waarop de gegevens in de akten worden vermeld:

- 5.8.1859 - Twee huizen te Gent, Slijpstraat 94 en 96
 - Herberg "De Kroon" Gentstraat 94B, te Oostakker bij het dorp, Sectie B, nrs 360 en 361 van het kadaster, groot 6 a 30 ca.
 - Twee partijen land op den Dam te Oostakker.
 - Partij land op het Kleinveld te Oostakker.
- 14.8.1859 - Huis te Gent, Nieuwland 20.
- 26.4.1860 - Twee huizen te Gent, Groenedreefstraat 253 en 255, naast eigendom van VAN IMSCHOOT-THIJS en van DE PUE.
 - Huis te Gent, Engelandgat 36.
- 24.7.1860 - Twee huizen buiten de Brugsepoort, wijk Rooigem, kadastraal plan Sectie K nrs. 489n en 489v, oppervlakte 2 aren, huisnummers 253 en 255.
- 19.11.1862 - Huis en erf te Gent, Keizersdreeve 10 of Groot Gewat (Gemat?).
 - Sectie j (of f) nr. 3081 van het kadaster, groot 1 a 10 ca, palende aan de ene zijde aan Justine VAN DE CAPELLE, aan de andere zijde aan THOMAS en uitgevende op de rivier de Lieve, verhuurd aan BRACKE-VAN DAMME.

Het zou leuk zijn mocht men bovenvermelde eigendommen in het huidige stadsbeeld kunnen herkennen of situeren. Misschien is er onder de lezers van "Ghendtsche Tydinghen" wel iemand die er meer van afweet.

Onder de gouden sierobjecten wordt een "chacet" vermeld. Kent iemand welk voorwerp wordt bedoeld?

Voor de begrafenis-kosten (kist: 37 fr., doods-brieven, mis etc.) van de op 22 augustus 1862 overleden Guillaume Joseph MINNE werd 653,76 fr. betaald. Kent iemand de overeenstemmende waarde vandaag?

Bij de verkoop van goederen werd door notaris Innocent Victor MICHIELS uit Gent een proces-verbaal van definitief verblijf dd. 21 november 1862 opgemaakt in het Hotel van Kortrijk op de Poel te Gent, bewoond door VAN DEN BERGHE. Kan deze woning vandaag nog worden gesitueerd?

Elke inlichting of tip is vanzelfsprekend welkom.

LEZERS SCHRIJVEN ONS

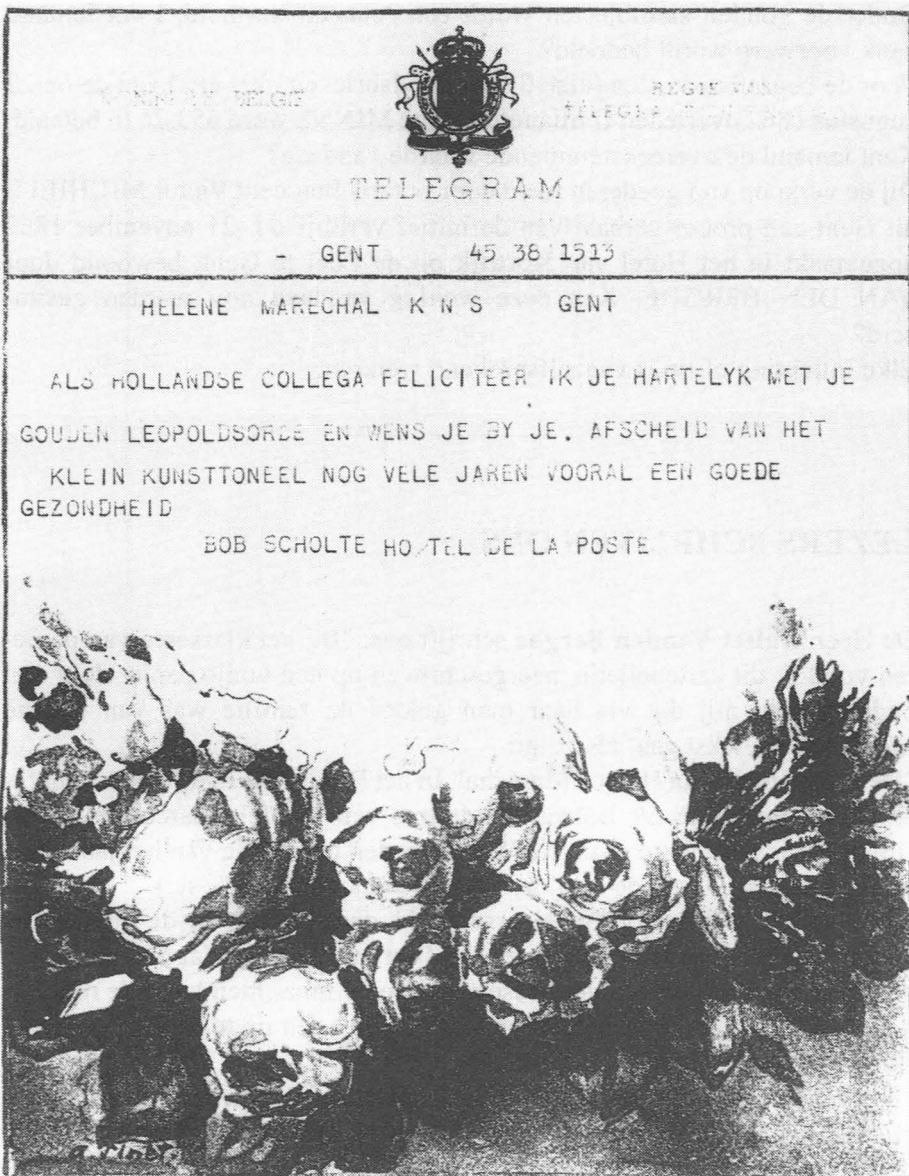
De Heer **Walter Vanden Berghe** schrijft ons: "Bij het klasseren van papieren vond ik dit kattedelletje, neergeschreven op een vodge papier door een oudtante van mij die via haar man geloof ik, familie was van H  l  ne Maréchal. De tekst gaat als volgt:

"De laatste tocht van H  l  ne Maréchal. In het Burgerlijk Hospitaal te Gent is stillietjes uitgedoofd als laatste van de tros van 16 kleine larebekes kwam sidoni dat is haar Ware naam ter Werelt op den laaste dag van het jaar 1893 in het nummer 31 van de schilderstraat te sintamansberg" (sic).

Hieruit blijkt dat het op oudejaarsdag, 31 december 1993 de honderdste verjaardag was van haar geboorte. Het lijkt mij normaal dat ons tijdschrift daar een paar lijntjes zou voor reserveren maar misschien heeft de redactie daar zelf reeds aan gedacht. Hopende U hiermee een tip te hebben gegeven. Getekend: een abonnee van het eerste uur."

Dhr. Vanden Berghe beschikt over heel wat documenten, waaronder enkele merkwaardige telegrammen, haar toegezonden n.a.v. haar vereremerking in de Leopoldsorde en haar afscheid van de toneelwereld.

Lezers die meer willen weten over H  l  ne Maréchal raden wij het werkje aan: "H  l  ne Maréchal - Een leven van zang en toneel. Uitgegeven onder de auspiciën van de Koninklijke Bond der Oostvlaamse Volkskundigen en de Beheerscommissie van het Museum voor Volkskunde te Gent; 1968, uitg. in eigen beheer." Het kan in onze bibliotheek ontleend worden.

Gelukstelegram van de Nederlandse zanger Bob Scholte. Verz. W. Vanden Berghe.

GENSCHÉ PRAOT

Mietse Prijs zei tegen heure man:

- Nâort, goa ne kîer om e stukske kâos veur onze soepee, mâor nie van eten onder de wig, in sertoe nieverst binnengâon want dat es u loffelike gewente!

- Zij g'rust, Mietse, zei Nâort, op îen, twie, drije ben ek weere.

Mâor Nâort es ne veint zonder karaktirre. En hoendse mee ne n'hoed op zoed hem verliên.

Hij hao mee moeite zijne kâos gekocht, of hij liep recht nâer Cole De Pruisen om nen dreupel.

Van îene kwamt er twieë, tons drije, inz. Op den duur giengt hij mee nog ne walbak of drije an 't tirlinjge.

Ten elve trokt hij mee e firm stuk in zijn veste nâor zijn kot.

Aost hij binnekwam en vond hij niemand t'huis. Zijn vrêwe was bliek van kolirre nâor hem op zoek.

Nâort krop stillekes in zijn bedde, want hij was benijd van zijn wijveke.

Aôs Mietse binnekwam, zag ze Nâord in zijn bedde ligge. Hêwel, labber, riep ze, wâor hêdde weere gezete?

Nâord gebâordege dat hij slâoptege. 't Onweere zal overgâon, zaid hij in zijn eige, in hij zweeg gelijk ne mol.

Mâor zijn vrêwe pakteg'hem bij zijn schavernake in gaf d'hem en goeie sleurijngge. Allee! zathûufd, riep ze, wâor es uwe kâos?

- In mijn veste, zei Nâort.

Mietse zocht in zijn zakke...

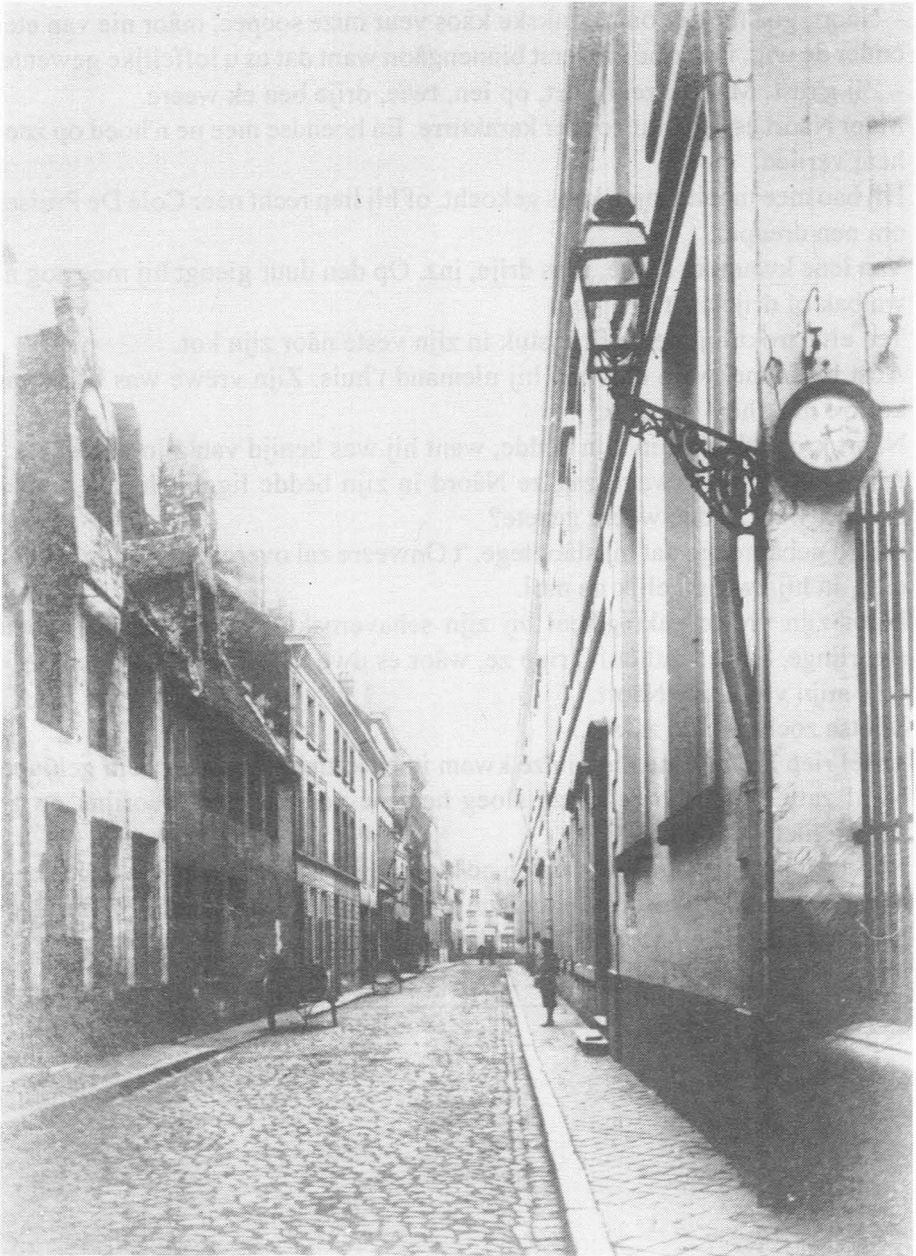
- Hê! riep z'al mee ne kîer, in ze kwam in en kattedolirre nâor hem gelûupe.

Nim! zatte luis, riep ze, in ze sloeg hem ne vessche pekelhaorijnk op zij smoel; hîete gjj da kâos?

Nâort zat te kijke gelijk nen uil op ne kluit. Hij was van 't Lam Gods geslege.

Binst dat hij in d'hirbirge stond te tirlinjge, hâon de loeders zijne kâos gestole in ne pekelhaorijnk in de plâotse gestoke.

oud GENT

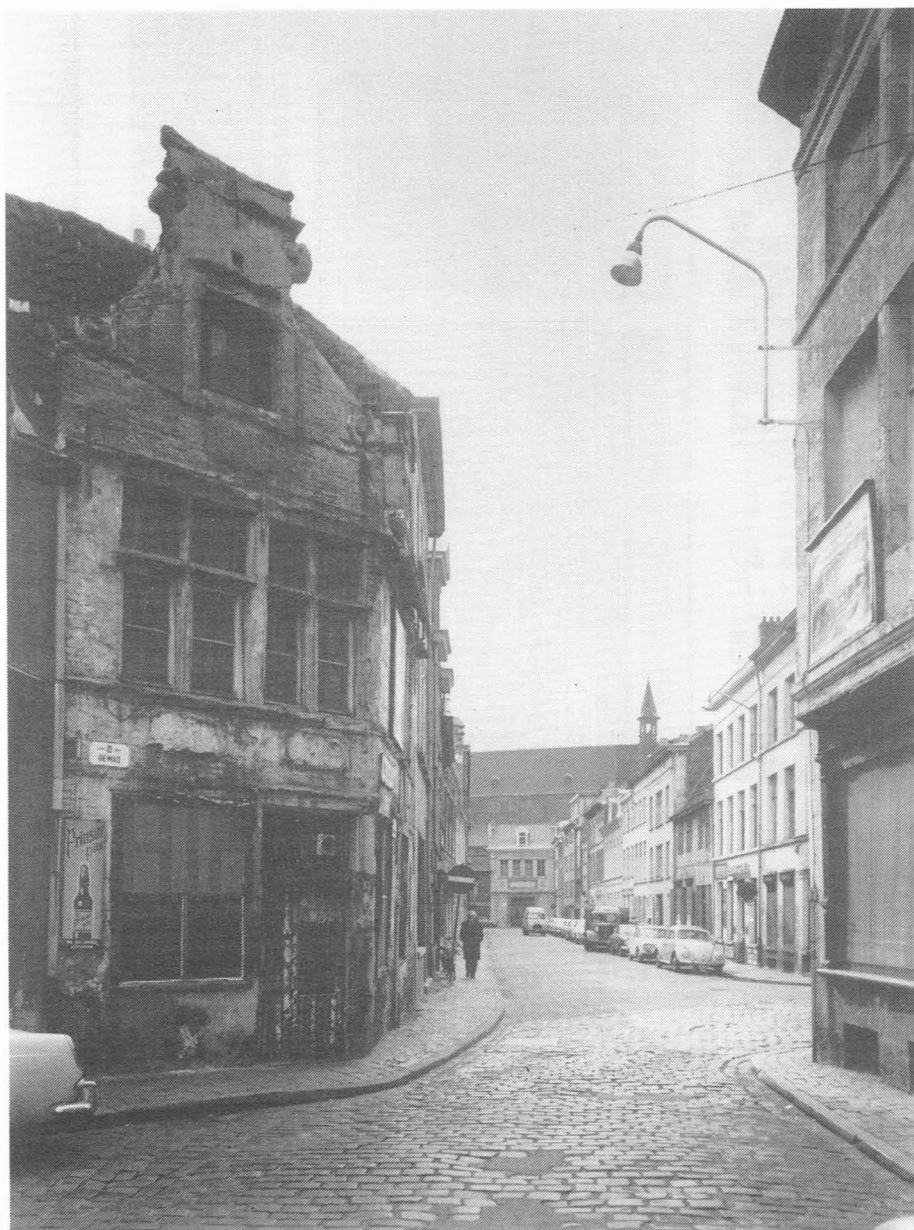
Een oud gezicht van het smal deel van de Baudeloostraat. Bemerkt de oude lantaarnen en het uurwerk op de muur van het Atheneum.

DIT BESTAAT NIET MEER

De oude Apotheek Boonen op de Begijnengracht.

DIT BESTAAT NIET MEER

Wat niet meer bestaat, gelukkig, is de verkrotte toestand van dit mooi huisje op de hoek van het Gewad en de Abrahamstraat. Het werd prachtig gerestaureerd door Architect Dirk Steyaert.